

۷۶

۶

نومبر

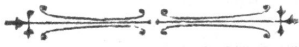
شنبه

Татар.
1-48

۲۵ صفر ۱۳۲۵

۱۵ مارت ۱۹۰۸

۱۹۰۸

اون بيش كونده برچققان ادبي سياسي مجموعه در .

خورا

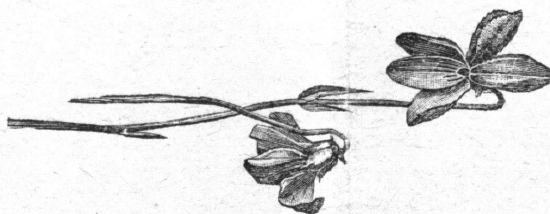

رسم

(نوايي دن)

تنكايين آق ، توشكاييلرن كيك ياراتقان ،
بيتكايي نك ايگ اوچوندا ميگ ياراتقان
صافلار اچون زيفا بوين يمان كوزدن ،
چچكاييلرن اباق بلن تيك ياراتقان !

درد مند

«شورا»

مجموعه نك بابلری اوشبو ترتیبده بولنور:

- (۱) مشهور آدملر والوغ حادثه‌لر. بو بابده ایسکی ویگیلردن برر بیوک آدم‌نڭ ترجمه‌ی حالی درج اولنور، پادشاهلردن بحث ایدلندیگی وقت مملکتلرینڭ قسقه چه جغرافییه وتاریخی سویله‌نور.
- (۲) مقاله‌لر. بو بابده ادبی، تاریخی، اجتماعی مقاله‌لر بولنور.
- (۳) تربیه و تعلیم. بو بابده حفظ صحت، تدبیر منزل، تعلیم، مکتب، مدرسه، شاکردهم، علملرگه دائر بندلر یازلنور.
- (۴) کشفیات و اختراعات.
- (۵) متنوعه. مملکت ایچنده وطشده اولان هر تورلی خبر و معلومات یازلنور.
- (۶) تقریظ و انتقاد. یگی چیقیش اثرلر (کتاب، رساله و غزته ژورناللر) حقنده معلومات ویریلور.
- (۷) اجمال سیاسی. روسیه‌نڭ ایچنده وطشده اولان ایکی هفته‌ک سیاسی حاللر قسقلق ایله بیان ایدلنور.
- (۸) مراسله و مخابره. سوال جوابلر و هر تورلی مکتوبلر یازلنور.
- (۹) حکایات. اشعار. لطائف و مقاللر.

ناشرلری: محمدشا کرو محمد ذاکر رامیپفلر. محرری: رضاء‌الدین بن فخرالدین.

آبونه بدلی: ییللق دورت روبله - ۶ آیلق ۲ روبله ۲۰ کاپک.
«وقت» ایله برگه آلوچیلرغه ییللق بدلی ۳ روبله، ۶ آیلق ۱ روبله ۸ کاپک
جنبی مملکتلر ایچون بر ییللغی ۱۵ فرانق.

آدرس: Оренбургъ, редакция «ШУРО»

شورا

ابونه بدلی : سنهك : ۴، آلتی آیلق ۲ روبله ♦ ۲۰ كاپك.
« وقت » برلن برگه آلوچیلارغه :
سنهك ۷، آلتی آیلق ۳ روبله ♦ ۸۰ كاپك در .

آدرس :

Редакция « Ш У Р О » Оренбургъ — Rédaction du « Chourou » Orenbourg.

اورنبورغه اون بیش کونده بر چققان علمی و ادبی مجموعه در .
نومر ۶

شہر آدمی والوغ خاوند

توقتامیش خان

۸۰۷—۱۴۰۴

خان بالالرینگ حصه سنده اولان آق اورداده
« سفناق » شهرینی ضبط ایتمکله کندیسینی ناصر
الدین بهادر خان عنوانی ایله آق اورداد حکمدار
ری اعلان ایتدی (۱) . « قولیقوا » محاربه سنده
مامای میرزانگ مغلوب خبرینی ایشندیکنده
تیمزلنگ یاردمی ایله آلتون اوردادغه کروب،
مستقل خان اولدی (۲) . آلتون اورداد تبعه
سی اولان روس کنازلری خان ایله کورشور
ایچون « سرای » غه کلورگه تیوشلی ایدیکنی
تنبیه ایدوب، یدییوز تاتار عسکری ایله آق
خواجه اسمنده برتوره سینی الوغ کنازگه یباردی (۳)
بونو ایشندیکلرندهر ولسر غایت قورقوغه نوشوب :

جوجی خان نسلندن اولان توقتامیش
خاننگ « سرای » ده دشت قیچق تختنه اوطور
دیغنی ومغول تورهلرینگ جهلسندن بیعت
آلدیغنی، مامای میرزا ایله صوغشوب « قالقا »
بیلغه سنده مامایینی مغلوب ایتدیکنی « مامای
میرزا » ترجمه سنده یازمشیدک . شمدی ایسه
توقتامیش خان احوالنی یازاچقمز :

توقتامیش خان، اورداد اختلالی وقتنده
« سرای » دن قاچوب کتوب سهر قند شهرینه
واردی وتیمزلنگ حضورنده مسافر وقوناق
صفتی ایله برمدت طوردی . سوکره ده جوجی

- (۱) . استفاد الاخبار . ج ۱ بیت ۱۱۶ .
(۲) ابن خلدون . ج ۵ بیت ۵۳۹ .
(۳) مالایوف . ج ۴ باب ۱ .

ايله، توقتاميش خان اوزرينه قارشو چيقوب، موسقوا يولى، اوستونده اولان اوقا صوينك صاى يرلرينى (كيچو) كوستروب خدمت ايدوب يوردى (۱).

ديميتري، توقتاميش خان كاديكنى ايشندى ايسه ده «قوليقوا» صوغشندە بتون عسكر و بايلىق تلف اولديغندن قارشو طورلىق كوچ اولماد. يغندن عسكر چيحق بهانه سيله كاستروما وير يىصلاول شهرلرينه چيقوب كندى (۲) طوغروسى بتون عائله سېنى برابر آلەرق قاچدى. مسقوا شهرينه ياردم ويرمك ايجون ديه ليتوا كنازى اولان اوستى كالمشيدى.

توقتاميش خان «سېرپوخوف» شهرينى آلديغى صوڭ، مسقوا ده بيوك بر تاوش واختلال چيقدى. مسقوانى تاشلاب قاچارغامى، يا خود كرىپوستده بيكلانوب طوررغه مى؟ ديه نزاع قوبدى (۳) و آخرنده بعضيلرى قالديلر و بعضيلرى تاشلاب قاچديلر. ميترو پوليت قوپريان قاچوب «توير» شهرينه كندى. اوشبو وقت مسقوا ده اولان آچلق، آغلاو و تاوش، نظامسز و ترتيبسزلك تعريف قابل دگل درجه ده ايدى (۴).

۲۳نچى آغوست (جمادى الاخيره) ده بر فرقه اوردا عسكرى مسقوا ياننده كورلديلر، كرىمل يانينه كلوب روسچه بيلوچى مسلمان توره لر روسچه اولەرق «ويليكنى كناز ديميتري بونده مى؟» ديه صوراديلر، قويمه تيره لرنده قاراب يوردكلى صوڭ شهرنى محاصره ايدرگه كرشديلر و صوغش ايجون موافق

(۱) سالايوف .

(۲) كارامزين .

Брокгаузъ (۳)

(۴) كارامزين .

«بز حاضرگنه دون بوينده تاتارلارنى ييگندك و بو يرده نه قدر خرستيان قاينى توكدك دگلمى؟» ديه كناز ديميتري گه قانيغ جواب ويررگه اشارت ايتدیلر، ديميتري كنديسى هم اوشبو فكرده خلق ايله مشترك اولديغى ايجون «نيژغورود» شهرنده اولان آق خواجه غه: «اگرده بونده مسقواغه كلوب ده خلق طرفندن برر تورلى ضرر كورسه كز بونك ايجون بن مسؤل اولمام، ديه خبر يباردى. بونى ايشنديكى ايله آق خواجه تاتار عسكرينى قالدروب اوزى «سراى» غه خان حضرتلرى حضورينه فاي توب كندى (۱). توقتاميش ايسه آق خواجه نك بويله روشده قورقوب فاي تونى تاتار عسكرى اوزرينه قوليقوا صوغشيناك ويرمش اثرى ايدىكنى بيلديكندن بونلر نك كوكللرينه جسارت و غيرت كرنور ايجون طرشور اولدى (۲).

آق خواجه نك كېرو فاي توب كندىكنى ايشدوب مسقوا ده الوغ كناز ديميتري غايت شادلانوب و بونى ده اوردانك كوچى بتديكىنه حمل ايدوب اوزينك ايجكى اشلرينى ترتيب كه قويارغه كرشدى.

توقتاميش خان بالذات اوزى باروب الوغ كناز ديميترينى تربيه ايدرگه فرار و يردى و ۱۳۸۲-۷۸۴ تاريخنده عسكرينى برابر آلەرق مسقوا طرفينه سفر ايتدى.

بونى ايشنديكى ايله نيژغورود كنازى يغشى آدى اولور و كندى ملىكنى صاقلار ايجون واسيلى ايله سيمون اسمنده ابكى اوغلىنى خان حضرتارينك خدمتارينه ديه قارشو يباردى. رزان كنازى اولان آليغ ده بعينه اوشبو مقصد

(۱) سالايوف .

(۲) كارامزين . ج ل ، باب ا .

آلتون و كوشلرینی ضبط ایتدیلهر . غنیمت مالنی آربالارغه توپاب اوزلری ایله برابری آلپ كندیلهر (۱) .

مسقوانی ضبط ایتدیكى صوڭ توقتامیش خان عسکرینك بر قسمنی ولادیمیر و پریصلاول شهەرلری طرفلرینه یباردی و بر قسمی ده «یورینیف» و غیر شهەرلری ضبط ایتدیلهر . «نؤیر» کنازی اولان میخایل عرض احترام ایدوب خان حضرتلرینه بیوك هدیهلر ایله ایلیچیلر یباردی . بوڭا مقابل خان طرفندن میخایل اوزرینه کنازلك یرلیغی احسان بیور لدی (۲) . بوندن صوڭ توقتامیش خان بتون عسکرلی ایله هرکت ایدوب اورداغه قایتوب كتدی .

دشت قیچق عسکرلی كندیكى صوڭ مسقوا کنازی اولان دیمیتری قاچقان یرندن قیچقوب مسقواغه فایدی . شهرنك كوب یری

(۱) بوايسه روس مؤرخلرینك روایتلریدر . بو خبرگه بتون بتونه انابت ایدلماز . تاتار خانلرینه بویله روشده غدرایتهك عیب اش اولدیغنه، اوستون بوڭا اسلام شریعتی ده مساعد دگلدر . توقتامیش کبی قهرمان و عالیجناب بر اسلام پادشاهینك بویله روشده آلدارغه اصلا تنزل ایتیمه چکی معلوم . طوغروسى ایسه تاتار تورره لری قابقانی آچارغه آیتدیكلری و توقتامیش عسکرنده اولان روس کنازلری ده وعظ و نصیحت ایتدیكلری صوڭ مسقوا خلقی همیشه اوزلرینك عنادلرنده اصرار ایتمش و شوندن صوڭ تاتار عسکرلی جبری صورتده شهرنی ضبط ایتمش اولورلر . بو حالده اولدرمك و تالامقلر اوله چغنی طبیعیدر . روس مؤرخلری ایسه حکومت مستبده وقتنده و آنك سیاستنی رعایت ایدوب یازارغه مجبور اولدقلرندن شو یله بالغه و بالانلرینی ایستر ایستماز یازمش اولورلر . «نه کبی بر اش که قاتشور ایسه سیاست آنی بوزار» دیورلر . ایلك زمانده روس ایله ترکیه قاریخلری سیاست بلاسی سببندن عجیب روشده بوزولمشدر .

(۲) صالایوف .

اورنلری تعیین ایتدیلهر و ایکنچی کون توقتامیش خان کندیسی هم کلوب یتدی . صوغش باشلاندى . دشت قیچاق عسکرلی اوق ایله آتارغه کرشدیلر ، باسقچلر یاصاب کر پیوست اوستلرینه قیچقوب صوغشدیلهر . عسکرلر شول قدر مهارت ایله آتارلر ایدی که هیچ بر اوقلری بوش کتماز ایدی (۱) . قویمه اوستینه منوچیلر گه روسلر قاینار صو توگالر ، تاش آتالر و بوره نهلر نوشرهلر ایدی .

صوغشنك دورتنچی کونی اولان ۲۶ نچی آؤغوسنده توقتامیش خان سر عسکرلری قویمه یانینه کلوب روسلرغه : «خان حضرتلری دیمیترینی تریبه ایدر ایچون کلهشیدی ، سزنی اوزینك تبعهسی دیه بیلدیکندن سزنی جفالارغه نیتی یوق ، اگر ده اکمک طوز ایله قارشو آلسه کز خان حضرتلری سزنی عفو ایدوب ، قایتوب کیمته در» دیدیلر ، اردو عسکرنده نیؤغورد کنازی دیمیترینك اوغللری و مسقوا کنازی دیمیترینك فاینیشلری اولان واسیلی ایله سیمون هم کر یهل قویمهسی یانینه کلوب : «صوغشما کز ، خان حضرتلرینی قارشو قیچقوب آلكز!» دیه کوب وعظ و نصیحتلر ایتدیلهر . اوشبوسبیدن مسقوا خلقی قابقهنی آچدیلهر . عسکرلر ایله روحانیلر قارشو قیچقوب خان حضرتلرینی احترام ایله آلدیلر .

قابقالر آچیلدیغی ایله هر طرفدن تاتار عسکرلی شهر ایچینه هجوم ایدوب کر دیلر ، کیم طوغری کلدی ایسه اولدررگه و تالارغه کرشدیلر ؛ و ایتدیلهر یبر دیلر اولمدن وقاچقاندن قالمش کیمسه لرنی اسیر ایتدیلهر . کنازنك خزینه سنده بر اورلق اولسون فالدرمای آلدیلر ، حتی کلیسه لرگه کر وب کلیسه ماللرینی ،

(۱) کارامزین .

و آخرندهده مقتول اولدی ایسه، بوندن روس خلقی ایچون نه فائده؟ مامای صور مش داننی روس کنازلری توقتامیش خان اوزرینه ایلتوب تابشررغه مجبور اولدیلر و اوستنهده مسقوا شهری خراب اولدی، روس عسکر ینگ کوکلرینه یرلشمش غیرت و جسارت اوشبو کونکی خاربه سببندن تمام بتدی. بومی کرامت؟!!

خلاصه: مسقوا واقعه سندن سوکروسلر بتون بتونه آلتون اوردا قول آستینه کر مش و «قولیقوا» محاربه سینی ضایع ایتمش اولدیلر (۱). مسقوا کنازلر گینگ بویلر و شده ضعیفلندیکنی کوروب تویر کنازی میخایل، اولدیمیر ایله نپزغورود کنازلر سینی التماس ایدر ایچون خان حضرتلرینک خدمتلرینه اوزینک اوغلی الیکساندرنی اولغه یولی ایله اورداغه یباردی. بونی ایشدوب و یلیکی کناز دیمیتری هم اوزینک بایارلری ایله اوغلی واسیلینی کوب هدیه لر ایله اورداغه اوزانندی. بو واقعه ۱۳۸۳ — ۷۸۵ تاریخی یاز کوننده ایدی. اوشبو بیل جای کوننده خان حضرتلری طرفندن مسقواغه دیمیتری گه قارچه میرزا (۲) کیلدی، بوندن ایسه دیمیتری غایت شادلانندی.

توقتامیش خان، دیمیتری طرفندن ویر- لورگه نپوشلی اولان خراجلر ایچون ۸۰۰۰ صومنی تابشرغانغه قدر ویلیکی کناز دیمیترینک اوغلی واسیلینی «سرای» دن یبار میه چکنی مسقواغه اعلام ایتدی. فقط ۱۳۸۵ — ۷۸۷ تاریخی بیل آخرنده برفرست تابوب واسیلی «سرای» دن قاچوب قور تولدی و مسقواغه

Брокгаузь (1)

(۲) بو کونده قوبان و تیرسکی اوبلوستلرده «قارا- جای» اسمنده مسلمانلار وارد.

یاندیرلمش، واتلمش و بوزولمش اولوب، فقط کریمل و آنده اولان مناره سلامت قالیشیدی (۱). بونی کوروب دیمیتری آغلادی، قایغردی. اولکلرنی کومدررگه و شد-هرنی تعمیر ایتدررگه کرشدی. هر بر ۸۰ گودهنی کومار ایچون بر صوم ویردی و جهلهسی ۳۰۰ صوم مصرف چیقدی. بوگا کوره ۲۴،۰۰۰ عدد گوده کوملمش اولدر (۲).

قولیقوا محاربه سندن غالب اولمقلرینی روسلر اوزلرینک روخانیلرنگ کرامتلرینه و عزیزلری ننگ بایرام کونلرینه طوغری کلندیکندن کوررلر حتی که بالالرغه اوفوتور ایچون یازمش درس کنابلرنده بو مضمونده چوق شیلر یازلر. حالبوکه اوشبو مسقوا بلاسی صرف «قولیقوا» صوغشینک نتیجهسی اولمشدر. اگرده دیمیتری، مامای طرفندن اولان صلح شرطلرینی قبول ایتمش اوله ایدی، ناتار عسکری اوشبو کونک مسقواغه کله چک دگل، کلدیکی تقدیردهده عسکر و بابلق برنده اولدیغی سببندن مغلوب اولاقچ دگل ایدی. احتمال که توقتامیش خانک بو میلکتده اسمی اولسون ایشتولماز ایدی. «قولیقوا» صوغشنده مامای میرزامغلوب

(۱) کارا مزین.

(۲) کارا مزین و صالایوف کبی روسلرنگ مقبول و معتبر تاریخلری شویله یازمشلر. اوشبو اولکلر البته یالگزر روس اولکلری اوله چقندر. مسلمانلر ایسه کندی اولکلرینی ضبط ایتمش اولدقلری شهرنگ اورامنده قویوب کتماز لر. ایمدی قاچمش و سلامت قالمشلرینی چیقاروب، اولدر لوچیلری ۲۴۰۰۰ عدد اولور ایسه شول وقت مسقوا شهرنده یوز بیگلر ایله جان حسابی اولق لازم کلور. بوگا ایسه هیچ انابت ایدلنورمی؟ طوغروسیده توقتامیش خان محاصره ایتدیکی وقت، خاتون و قزلر، قارت و بالالر قاچر لدقی سببلی مسقواغه بتون اهالی ۲۴۰۰۰ عدده بالغ اوله چغیده شهه لیدر. روس تاریخلرنده بو کبی بالغلر یازلمق عادت حکمینه کردیکی ایچون عجب و عیب عدا ایدلماز.

روسیہ مسلمانلرنده

مکتب ، معارف و ادبیات .

اسکی ویٹکی ناتار ادبیاتی . اسکی ویٹکی محرر لر . الٹ اولگی
یٹکی اثر لر . رادلوف . قیوم ناصروف . میرزا فتح علی آخوندف
حسن بک ملیکوف ننگ «ایگوزچی» غزنهسی . غصبرینسکی .
ترجمان . تاتار ادبیاتی ننگ استقبالی .

روسیه مسلمانلرنیک ادبیاتنه کله چک
اولورسهق: ادبیات قدیمه و ادبیات جدید اسملر بل
بونئی ایکی گه بولمک مکندر .
شوبله که: بوندن ۲۵-۳۰ ییل اوللری روسیه
مسلمانلری اوز تیللرنده (ترکیجه) یازارغه پک آز
بیلمکن اولوب کوبسنجه عر بجه ، فارسجه و روسجه
یازالر ، یا که ترکیجه یازسه لرده فوق العاده
کوب عر بجه و فارسجه سوزلر فاتناشدر و ب
یاز دقارندن بونلردن بر نرسه آکلاوی پک
چیتن ایدی . همده روسیه مسلمانلرنیک اولگیره ک
محررلری باملالر ، یا که روحانی علملر اوقوب عمر
اوتکارمش ، لیکن یونلی باشلی اوفورغه یازارغه
اوگره ناماش سودا گرلر اولوب ، بونلرنکده یازغان
نرسه لری قرون وسطی ده گی عرب و فارسی
علملرندن و یا خود حجگه بارو و قایتوده اسکی
عثمانلی ادبیاتندن آلمش شیلر بولغانغه کوره ،
اسکی تاتار ادبیاتنی بتونلای اسخولاستیکه دن
عبارت ایدی ، دیرگه مکندر .

بوندن اوطوز ییل اوللری روسیه مسلمان
لرنده ادبیات جدیده اطلاقنه شایان ، باصیلوب
چیقمش ، یالکز اوچ اثر وار ایدی : بونلرنک بریسی ،
حاضرنده پتر بورغده فن آفادیمیاسی اعضاسی
اولان نیمس « رادلوف » اثری « بیلوک » ،

قایتدی . بوندن صوگ مسقوا کنازی دیمتری
ایله توقتامیش خان آراسنده اولان معامله و منا-
سبتلر حقنده معلومات بوقدر (۱) .

۱۳۸۳ — ۷۸۵ تاریخنده نیزغورود کنازی
دیمتری وفات اولدیغنده توقتامیش خان
نیزغورود کنازلگی ایچون بونک بیوک
قارنداشی اولان بوریس اوزرینه یولدیغ
ویردی .

۱۳۸۵ — ۷۸۷ تاریخنده اوزون ماچرالر
سببندن توقتامیش خان بیکبولاد ، داودبک ، علی
بک ، قاراچه بک ، عیسی بک اسمنده تورهلر
قومانداسنده « تبریز » ده اولان سلطان احمد
بن سلطان اویس الجلابری اوستنه یوز بیگ
مقدارنده عسکر یباردی . توقتامیش خان
عسکری « تبریز » شهرینه غلبه ایدوب کردیلر ،
فقط مطلوبلری اولان سلطان احمد « بغداد »
شهرینه قاچمش ایدی ، شول سببندن کبرو
اورداغه قایتوب کندیلر . اوزلری ایله برابر
« تبریز » عالملرندن شیخ کمال الدین الجندینی
« سرای » غه کتوردیلر . ایشته اوزینک هیچ
بر وجه ایله مدخلی اولمادیغی حالده اوشبو
« تبریز » واقعه سنی بهانه ایدوب تهر لنگ ،
توقتامیش خانغه عداوت اعلان ایتدی و آخرنده
ده آرارنده بیوک محاربه لرنک میدانغه کلمه-
سینه سبب اولدی (۲) .

(صوگی اولور)

(۱) صالوویوف .

(۲) تلفیق الاخبار . ج ۱ بیت ۵۸۴ — ۵۸۵ .

ییلده اسماعیل بک تاتارجه و روسجه تیللرده ، سیاسی، فنی، ادبی «ترجمان» - «پیریژودچیک» اسملی غزته نشرینه باشلادی. ترجمان غزته سی غایت اعتبارغه کروب روسیه نیک یاوروپا و آریا قسملرنده گنه دکل، حتی شمالی ایرانده و ترکستان چینیه ده، حاصل مسلمان بولغان یر لرنیک بارسنده ده، انتشار ایتدی .

اوتکان عصرنیک ۸۰ نچی ییللرنده میسیو یرلر و روسلاشدر و چیلرغه فارسو اوله رق ، روسیه مسلمانلری آره سنده آنده بونده سیرک کنه کورینه باشلاغان تیقظ و انتباه اثرلرینی فوزغا توب بالفعل میدانغه کیترو شرفی اسماعیل بک غصپرینسکی حصه سینه اصابت ایتدی .

بوندن ۳۰ سنه اول روسیه مسلمانلرنده ادبیات جدیده اطلاقنه شایان یالکز اوچ اثر اولدیغی حالده حاضر بونلر ۳۰۰ دن زیاده اولوب ، شول زمان اچنده یوز مرتبه آرتمشدر . تاتار ادبیات جدیده سنده گی اثرلرنیک بر قسمی مکتبلر ایچون یا صالحش الفبا، قرائت و درس کتابلری، ایکنجی قسمی جغرافیا، تاریخ، هیئت، حکمت، حفظ صحت، معلومات نافعه کبی تنویر افکارغه خادم عموم ایچون مطالعه کتابلری و اوچنجی قسمیده حکایه، رومان و تیاتر رساله لر یدر. تیاتر رساله لرینک کوبسی قومیده دن عبارت اولوب اوزلرینک ایشکه یاراماغان اسکی عرف و عاداتلرینی مؤاخذه ایدوب کولمکده درلر .

روسیه مسلمانلرینک روس مکتبلرنده اوقوب ا کمال فنون ایتکانلری اوز تیللرنده یازا بیلمگانگه کوره: بو ادبیات جدیده محرر لری و ادیبلری روس مکتبلرنده او قوماغان کشیلر ایدی هم حاضرنده ده شولایدر. (حاضرنیک

ایکنچیسى قیوم ناصر و فنک قالینداری، اوچنچیسى قفقاسیه لی میرزا فتح علی آخوند فنک روسجه ترجمه سی ایله باصلمش بر قومیدیه سی در . بو اوچ اثرنیک اولگی ایکیسی قزانده و صوئغیسی تغلیس ده باصلمشدر لر . بونلردن باشقه دخی اورام ادبیاتندن «طاهر زهره» کبی بر نیچه اثرلر وار ایدیه ده بونلرنی حسابقه کرتوب یورترگه تیوش دگلدر . مونه شوشی وقتدن اعتبارا روسیه مسلمانلرنده « ادبیات جدیده » طوغدی . ائک باشده باکوده حسن بک ملیکوف (اوتکان سنه وفات ایتدی) « ایگو نچی » اسمیله تاتارچه بر غزته نشرینه باشلادی . گرچه بو غزته کوب دوام ایته آلماسه ده، هیچ فوزغاتلما- ینچه طورغان یرنی بر آز سوروب عوام تاتار خلقتی بر درجه هرکت که کیتردی و آنلر آره سینه معارف جدیده، ترقی و تمدن اورلوغی صاچدی . بوندن صوئک معارف و ترقی میداننه ، اسمنی هر وقت ذکر ایتمکده اولدیغمز قریملی اسماعیل بک غصپرینسکی چقدی . حاضرنده غایت معتبر و هر کیم طرفندن محترم طوتیلان اسماعیل بک اول وقتده یاش بر معلم اولوب: منور فکری، غیرت و متانتلی، خلق طرفنداری، همیتپرور و خالص کوکلی بر ذات ایدی . اسماعیل بک ۱۸۸۱ نچی سنه ده « روسیه اسلاملری » اسمنده روسجه بر رساله نشر ایده رک ، تر قیپرور روسیه مسلمانلری ایچون نیشلارگه کرک اولدیغنی بیان ایتدی و شول جمله دن اوله رق: بتون ضیالی تاتارلرنی عوام خلقتی ایچون آنلرنیک اوز تیللرنده ادبیات وجود که کیتررگه و هیچ اولمازسه ، ادبیات، فن، هنر و صناعت و سائر شیلرگه دائر نیندای گنه بولسه ده اثر لر ترجمه قیلورغه دعوت ایتدی . ۱۸۸۳ نچی

برلن قاراوچیلرغہ غصپرینسکی نڭ فکرینه قوشلماق ممکن دگلدر. اول دیپور: «بویگی اثرلر نڭ هر قابوسنده مشترک بر فکر باردرکه، اولده: نیچک کنه بولسه ده انسانلرنی علم، تجدد و ترقی گه دعوتدن عبارتدر، بونلرغہ آچولانورغہ کرک توگل، بونلرنی تقدیر ایتارگه تیوش، هیچ بولماسه، شو نڭ ایچون تقدیر ایتارگه تیوشکه: بونلر متمدن و مترقی بر خلق ایچون یازمیلر — که اول بزده بوقدر — بلکه ساده عوام ایچون یازالر . . .»

اگر روس مکتبلرینڭ شهادتنامه لری ایله قوراللانما ییچه اوز اوزلگندن ینشکان بو یگی تاتار محررلری وادیبلرینڭ، قابلیتسز و استعداسز ترک جنسندن اولوب، بونلر ایچون فنون و معارف که اوگره نولر پک آغیر اولدیغی، هده روسیه نڭ روسلاشدر و فکرنندن باشقه نرسه گه یاردم ایتدی طورغان احوالی اچنده بونلر نڭ کسب کمالات و اوزادیاتلرینه خدمت ایتولرینڭ نه قدر مشکل اولدیغی دقت که آلنورسه غصپرینسکی نڭ فکرینه دها زیاده قوشیلورغہ و اوزلگندن یتشمه بو غیرتپرور تاتار محرر وادیبلرنی کمال احترام ایله تحسین ایتارگه تیوشدر. تاتار محررلرینه حاضرگه قدر هیچ بر یاقندن یاردم بوق، بلکه روسلاشدر و مسلکینه خدمت ایدوچیلر طرفندن بونلر نڭ هر بر آدیملرینه کبرته سالنورغہ طریشله ایدی. بو محررلر نڭ بارکبک امیدلری اوزلری نڭ ترقی ایتدررگه طریشدقلری عوام خلقتنده در. چونکه نیچکده بولسه روس مکتبلرینده اوقوب شهادتنامه آلر ق اوزلرینڭ اورن و معیشت لرینی تاءمین ایتکان تاتار ضیالبلری شول درجه روسلاشمیلر در که بونلر تاتار ادبیاتنه

تاتارچه چقمقده اولان غزته محررلری، یا که رساله لر بازوچی ادیبلر آره سند روس مکتبلرینده اوقوب چققانلری بتونلای بوق درجه سند آز اولوب، بونلر نڭ بارسیبده دیرلک شاکر دلر، خلفه لر، ملالر و اسکی مدرسه یهشلیریدر. بعضیلری بخاراده، بعضیلری استانبول، مصر، مکه و مدینه کبی یرلرده آزمی کوببو تحصیل کورمش آدملر در.

گیمناز یالرده، دارالفنونلرده اوقوما ییچه، محض اوز غیرت و اجتهادلری ایله معلومات حاصل ایتکان، یا که توبان درجه اشقولالرده روسجه اوگره نگان بو محررلر فوق العاده طریشوب روس کتابلری مطالعه سینه و آنلرغہ باقرق یوقاریک منکور ادبی و فنی اثرلرنی اوزتیللرنی بازارغہ باشلادیلر. حاضرنده بو محررلر نڭ الک کوبسی اماملق و دین معلمگی کبی روحانی خدمت لر ایله شغللنه طورغان آدملر، سودا گرلر، یا که توبان درجه مکتب معلملری اولوب پک آغنه سی ترقی پرور اماملر در. لکن صوڭ زمانلرده بونلر نڭ آره سند تحصیل عالی کورمش آدملر ده بولونه باشلادی.

فی الحقیقه، بو تاتار ادبیات جدیده سنی ویگی تاتار محررلرینڭ یازولرینی مواخذه و تنقید ایته سی، یا که بونلر نڭ قصورلرندن کوله سی کیلگان کشیلرگه میدان پک کیکدر. مثلا: تاتار محررلری اساسلی روس ادیبلرینڭ اثرلرینه تقلید ایدوب یازه چق یرده، فرانسوزچه نڭ اورام ادبیاتندن ترجمه ایدلمش روسجه کتابلرغہ ایاره لر. احتمالکه بوندی نرسه لرنی قزقلغی ایچون ترجیح ایته طورغانلر در و بعضا اوزلری ماهیت و احوال روحیه سینه واقف برلماغان نرسه لرینی یازالر، لکن انصاف کوزی

بولماسی ایکن؟ چونکه ق-زان، آذربایجان و ترکستان شیوه لرینک بارسیده عثمانلی ترکری طرفندن آکلاشلمقه در.

پروفیسور قریهسکی ننگ بعض فکرلری بو اورنده تمام اولدی. بونده طبیعی بر قدر یا کیشلر، یا که اول یازغاندن صوگ بولغان اوزگاریشلر باردر. فقط بونلر ننگ بو اورنده بزنگ ایچون کوب اهمیت یوق. بز آنگ ایله مناظره قیلشمی مز، بر روس عالمی ننگ، حکومت آدمی ننگ بزنگ حق مزدهغی فکرلرن بیلو و اوز مز ننگ روس افکار عمومیه سیننه نه طریقچه کورسانیلو و مزنی آکلاو بزنگ ایچون اهمیتلیره در.

پروفیسور قریهسکی باشدن بیرلی ترک نسلنده استعداد و قابلیت آزلغنی یازوب کیلدی بونی یازوچی باشقه محررلر ده وار. ترک جنسنه گی قابلیت و استعداد ننگ باشقه قوملر ده گیدن ناقص دگل ایدیگنی اثبات ایدرلک فنی دلیللری و تاریخی شاهدلری بولغان آدملر شول فکر ننگ درست توگل لگنی ایضاح ایتسه لیر بخشسی بولور ایدی. ف. ک.

مصر القاهره ده

الزهر

(مصدرن)

(باشی ۴ نچی نومره)

الزهرده استعمال ایدلن کتابلر بونلردر:
نعودن: سنه اولی ده الکفر اوی علی الاجرومیه،
سنه ثانیه ده کذلک اجرومیه، شرح خالد

و ملت احوالینه بتونلای قول سلکمشلر. آزمی کوبهی علوم عربیه و شرق معارفی آلفان روحانیلر بو ادبیات جدیده گه یاردم اینمک دگل، بالعکس هر بر یگی لک که مانع بو لالار. تاتارلر ننگ عوامی آره سنده ده، مع التأسف ترقی و تنور پک ضعیف طارالادر. تاتار ادبیاتی حاضرنده هر نه قدر پک ضعیف و آز اولسه ده، اوشبو قدر غیر مساعد احوال اچنده بولونه طوروب کینه کوندن کون ترقی ایندیگی ملاحظه گه آله چق اولورسه یگی تاتار محررلرینه هرمتیز بر قات ده آر تورغه تیوشدر.

بوندن باشقه روس مکتبلر ننده یگی اوقی طورغان، یاش تاتار ضیالیلری کیند کچه اوز لرینک ملی تاتار ادبیاتنه یاقنلاشه رهق، آثا خدمت ایتو هو سنده بولند قلدن، تاتار ادبیاتی ننگ استقبالی پارلاق و تاءمین ایدلمش کوریلدر. درست، بونلردن (استعدادسز ترک جنسندن) زور «دها» لر (تالانتلر) کوتار گه یارامی، شولایده بولسه تاتار ادبیاتی منتظم صورتده ترقی ایده جکدر.

اگر حاضر ندوک تاتار ادبیاتی ننگ شمالی پرسیه، هم ترکستان چینلی مسلمانلری آره سنده انتشاری دقت گه آله چق بولسه، باره طورغاچ بونگ روسیه خارجنده گی ترک قوملرینه ده تاءثیر ایده جگی و آنلر آره سنه روس مدینتی و روس معارفی ننگ انتشارینه واسطه اوله رق، عمومیتله بشریتنگ سعادتنه خادم اولدیغی کبی، روسیه ننگ اوزی ایچونده مدار افتخار اوله چقدر. حتی بر وقتلر کیلوبده، بو روسیه مسلمانلرینک ادبیاتی، بر نقطه ده طوگوب قالمش، مستقل حکومت صاحبی اولان عثمانلی ترکلرینک نیقظ و انتباهلرینه ده سبب

وابوالنجا حاشيه سيل ، ثالثه ده شرح الازهرية شيخ عطار حاشيه سيل ، رابعه ده شرح القطر والشذور لابن هشام ، خامسه ده شرح ابن عقيل على الفية ابن مالك ، سادسه ده صبان حاشيه سيل شرح اشموني ۲ سنه بعضا ۳ سنه امرداد ايدر . صوگره بعضا بر بعضا ايكي سنه ده اتمام ايديلن شيخ امير حاشيه سيل نفى اللبيب . فقه دن : حنفيلى مرافى الفلاح الطائى ، منلا مسكين ، شرح العينى ، شرح الدرر على متن الغرر وشرح الدرر على متن التنوير ابن عابدين وطحطاوى حاشيه لريله ، احيانا هدايه ، الاشباه والنظائر دضى او قنور . مالكيلى ابن ترگى على العثماويه ، زرقانى على العزيزه ، ابوالحسن على الرساله ، اقرب المسالك بشرح الدردير وبشرح عبدالباقي ثم مجموع الشيخ الامير . شافعيلى : ابن قاسم ، خطيب ، تحرير ، منهج وشرح الرملى . حنبيلى : الدليل زاد المستنقع ومنتهى او قورلر . فن صرفه : ابن مالك نك لامية الافعالى ، علم بيانن : سمرقنديه شروح وحواشى متعدده سيله ، كذلك حواشى متعدده سيله رساله الدردير و متعدد حواشيله شيخ صبان تلخيص المفتاح شرح سعد حواشيله . نوحيده دن : حاشيه لريله سنوسيه ، الصغرى حواشى سيله ، جوهره و سنوسية الكبرى . منطق دن : حاشيه لريله ايساغوجى ، قطب على الشمسيه ، سلم ، مختصر السنوسى . اصول فقه دن : شرح محلى ، حواشيله جمع الجوامع ، توضيح ، احيانا تحرير لابن همام . علم حديثن جامع صغير ، قاضى عياضنك شفاسى ، شمائل ترمذى ، مواهب اللدنيه ، موطاء ، بخارى ومسلمه . مصطلح حديثه بيقونيه . فن تفسير دن : حاشيه جيلله جلالين ، شرح الخطيب ، بيضاوى ، وابو

السعودر . تقويم البلدانن : مؤلفات حديثه دن النخبة الازهرية نام كتابى هفتده ۳ درس دن دورت سنه ده اتمام ايدر لر . فن حسابن كذلك مؤلفات حديثه دن الدرر البهيه فى الاصول الحسنيه نام كتابى هفتده ۳ درس دن ۳ سنه ده وجبر دن تاليف حديث القواعد الجليه فى الاعمال الجبريه نام كتابى بر سنه ده اوقوب تكميل ايدر لر . تاريخ ، انشا درسلى پروفغرامه مندرج ايسه ده دها اوقند قلى يوقدر . ادبيات عربيه به دائر منظومات و منشورانن بعض درسلى بولنور سه ده درسلى فقط مجادله نحويه دن عبارتدر . مذکور کتابلر دن ذكر ايدلد كچه هر فننك كتابلرى برى صوگنده ديكرى على الترتيب اوقتوب تمام ايدلنه ديه تصور ايديلمه سون ، بو قاعده نحو ، فقه و اصول فقه ده بر درجه جارى ايسه ده سائر فنلر ده حال بويله اولمايوب مذکور کتابلر دن مدرسله طلبه كندى كيفلر نچه اختيار ايتديكلرى كتابلر دن برينى ياخود ايكي سننى اوقومقله اکتفا ايدر لر و درسلى ريله كتابلرى كچك حجمه اولور سه ۲ سنه ده ، اورتاچه اولور سه ۳ و دورت سنه ده بخارى مسلم كبرى فالونراق كتابلرى تمام ايتنك ۶ و ۷ سنه لره امتداد ايدر حتى تفسير دن بيضاوينى پك بيوك تحقيقاتيله ۱۴ سنه ده اوقوب اتمام ايتديكنى مقام افتخار ده سويله ديكنى بر شيخنك كندى آغزندن اكثر مز ايشتنك . جامع الازهر ده تعلييم و تعلمنك منفعت بخش اولوب اولمادقنى ذكر بدلينه مصرلى على پاشا مباركنك (ازهر خلقى الاچق درسلى رينى اولدن شرح و بعض حاشيه لريله مطالعه ايدر لر ، مدرسلى بولنور دن زياده دها بر ايكي حاشيه به مراجعت ايدر ، كرك كندى

تصادف ايـدرسه ايتسون ۱۵ شوال اعتبار قبلنور. بناءعليه برکتابي برافوب ديگر کتابي افتتاح ايتمک ۱۵ شوالده اولور. ازهرنگ قانوني موجبجه طلبه لرننگ ۱۵ شواله قدر جبولوب بتمه لري لازمدر. ۱۵ شوالدن ذوالحجه ابتداسينه قدر درسه ملازمت ايدلوب عبد قربانگ اولنده ۱۰ کون وصوکنده دها اون کون تعطيل اولونمقله ۳۰ نچي ذوالحجه ده، وطني قريپ اولمقدن ناشي بايرام ايدر ايچون کرک وطنلرينه عودت ايتمش اولسونلر، کرکسه قاهره ده قالمش اولسونلر طلبه لرننگ صباح درسنده حاضر اولسالري پروغرامچه مقرردر. بوندن صرگره ۱ نچي اييول ابتدا سينه قدر درسره مداومت ايدلوب بو تاريخدن سنتابر افرنچي ابتداسينه قدر جاي مساحه سي ايدلور. بو تاريخدن ۱۵ شعبانسه قدر کنه درس او قونمقله ۱۵ شعباندن ۱۵ شواله قدر رمضان مساحه سي يابلور، بو ائئاده مصرلي طلبه لر وطنلرينه عودت ايدرلر. اصل پروغرامچه بويله محدود ايسه ده اداره درس امورنده اوزديديکني يورته آلمادقي کبي بونده ده ديدکنچه عمل ايدله آلمايدير. ميعاد تعطيلدن بر هفته اون کون مقدم طلبه طارالا باشاديقی کبي ميعاد تحصيلدن كذلك هفته اون کون کچه قدر اجتماع ايتمزله. مذکور مساحه اردن باشقه عموم قاهره ده ياپلدي کبي مولد نبوي، مولد سيدنا الحسين، مولد بدوي و مولد فلان و فلان کبي مولدلر ازهرده ياپلماقله هر بری ايچون بربر کون مساحه ايدلديکي کبي ازهر مدرسلرندن بری وفات ايدرسه شيخ الاسلامنگ امريله ۳ کونه قدر درسلر ترک ايدلوب ماتم ياپلور. برينگ ۳ اون

بينلرنده و کرک مدرس حضورنده اعتناء ايتديکلي جهت درسنگ اصل موضوعنده و آننگ بنی آدمه ايدله چکي خدمتنده اولمايوب اعتنالي مصنف و شارحنگ کلاملريني فهم ايلمکله حاشيه لرننگ شارح و مصنفه کتور ديکلي سؤال لرنده هقلي اولوب اولمادقلريني تفتيش و بروجه هقلي بولورلرسه اوسؤالدين قورتله ننگ طريقلرني آرامقدر و بوننگ ايچون اصل مسؤل دن کتدکچه اوزاقلا شورلر و بو اوزاقلاشمه لريدن او قودقلري درسنگ عقيبنده شومو ضوعيله حل اولنه جق مسؤل کنديلرينه عرض اولنورسه حل نره ده، نه ديه چکلرني شاشرلر) قولني ذکرله اکتفا ايدر. سابق الذکر بيضاوي درسي کبي درسلرننگ چوق سنه لرده امتداد ايلمه سندن و مذکور مدرسنگ پک بيوک تحقيقاتيله او قودم ديمه سندن حقيقه بو اون دورت سنه ده پک بيوک مهم مسؤلله ر حقنده فکر ايدلمشدر ظن ايدلماسون، بر کتابي تکميل ۲۰ سنه يه امتداد ايدرسه ده او ائئاده ذکر ايديلن شي حضرت هواننگ آدم عليه السلامنگ صول قابرغاسندن يارادلماسيله بر قابرغاسي ناقص و بو صفت اولادلرينه ده موروث اولمقله هبه زنگ صول قابرغامز بر عدد اکسک اولمه سي کبي اسرئاليات و بونکله تطويل و تضييع عه دردر. سوزنگ قيصه سي نحو، فقه و اصول فقه دن و بار قدريله حساب، جغرافيه درسلرندن ماعداسي منتظم صورتده او قونمقله برابره و خصوصا هديت تفسير کبي درسلي تبرکا او قونمقله برابره او قومسه يي التزامده كيفه تابع اولدقي کبي پک قدری بلنوب برر آيت و برر هديت کنه او قونور.

جامع الازهرده بـزده کسی کبي ابتدای تحصيل سنتابر آبي اعتبار ايدلميبوب نه وقته

اسماعیل پاشادان اذن استعصا الیه مدرسکه کچه چاک ذوانتک امتحانله کچه سنی تحت قراره آلمش وحنفی وشافعی مالکی دن ایکبشر ویدنجیده رئیس شیخ الجامع اولمق اوزره یدی اعضاء مرکب بر امتحان فامسیونی تشکیل ایتمشدر. بو قومسیونک فراریل مدرس اولاچق آدمنگ متداول فنلردن حدیث، تفسیر، اصول فقه، فقه، نحو، صرف، معان، بیان، بدیع و منطق مجموعی اونبر فنه حاضر اولمسی و ازهره انتسابندن ۱۲ سنه کچه سنی و امتحان طلبیه شیخ الجامعه تقدیم ایتدیکی عریضه سنده حسن سلوک و سیرت حسنه صاحبی ایدکینه ازهرنگ معتبر مدرسلرندن لافل سکز مدرسنگ امضالری بولنمسی شرط ایدلشدر.

امتحان کیفیتنه کلنجه: مذکور شروطی جامع عریضه شیخ الجامعه تقدیم ایدلکده شیخ الجامع یوقاریده ذکری سبقت ایدن فنلرنگ هر بریدن امتحان ایچون برر موضوع تعیین ایدر و بو موضوعلرنگ هر بری ایچونده صاحب عریضهنگ مطالعه ایتمسی و لازم اولان کتابله مراجعت ایلمسی ایچون برر کوندن مجموعی ۱۱ کون مهلت ویرر، ۱۱ کون ختا- منده مجلس امتحانه کلمکله کندینی مدرس فرضیه، تعیین اولونان موضوعلری تقریر ایدر بحث و تفتیش لازم اورنلرده اعضاءه امتحان طرفندن بعض سواللر القا ایدلور. مذکور اونبر فننگ هر برنگ حسن تقریر و جوابده بولنورسه درجه اولی، اغلبنده فلاح بولورسه ثانیه، اقلنده بولورسه ثالثه درجه لرینی اعراز ایدر.

(آخری وار)

قاهرده تاتار طلبه سی جمعیتی.

کون مائمی کچدکده دیگر بری کنه وفات ایدر سه آنک ایچون کنه ۳ کون وضع اولنور و هکذا بو ائناده مدرسک ازهرده درس ویرمه سنی کذلک طلبه نک مطالعه ایتمسی مهنوعدره مطالعه ایدن اولورسه ازهرنگ خادملریزه بو ذاتی توقیف ایچون مدرسنگ وفاتیه تبلیغ ایدلمش اولور.

ازهره مدرس اولاچق آدم اوللری کندینگ دراسته اقتدارینی احساس ایدرسه کتابلرینی کوناروب ازهرنگ سقنی کونار- کان عمودلرنگ بری توپینه کلوب قبله یه متوجه اولتورردی. زمانه سنده بوسورتله اولتورمق بن مدرسم استیان بولنورسه درسمه حاضر اولسون دیمکدی بونی کورنچه طلبه لر و سائر بعض مدرس لر اطرافینه طوپلانردی کنج مدرس بسمله حمدله تصلیه وقال رحمه اللهنی ایتمسیله درسی تقریره شروع ایدر ایهمز اطرافندا کی طلبه و مدرس لر متخیله لرنده اولان محفوظاتلرینی موردی اولسون اولماسون مدرسنگ دیدیکی علیهنه القا ایدر لردی. بیچاره کنج مدرسده بو سوءالرننگ جمله سینه برم برم معترض لرننگ کندیلری استدیکی جوابی ویرمه کله مکلفدی. جوابه مقتدر اولمایوب سکوت ایدرسه بیوک خوف یوق ایدی. فقط مدرس لکن محروم اولوردی، جوابه مباشرت ایدوبده کرک حقی کرکسه حق سوزنده اصرار و عناد ایدر سه زواللینگ باشینه قیامت قوباردی، طوپلانان طلبه آیاقلرینه کیدیکلری مرکوب و باشماقلریله جیلکه لب ازهردن قووب چقارور- لردی و تکرار بو صورتله ازهره آباق باصیه میه عهد و یرووب کیدردی. ۱۲۸۷ سنه هجریه سیده الشیخ محمدالمهدی العباسی الحنفی (بو ذات حنفیلردن انک اول شیخ الجامع اولانیدر) مقام مشیخته کچدکده اول وقت خدیو مصر

روس ادبیاتی

ادبیات جدیدہ ابتدائندہ روحانی محرر لر۔ یگی فکر لرنی دین گہ تطبیق۔ اسکی ویگی ہیئت بحثلری۔ بیوک پتر زمانندہ غی اوچ روحانی عالم۔

هر بر ملتندہ ادبیات جدیدہ وترقیات فکر یہ نازک باشلانغان وقتلرینہ نظر ایدلسہ آندہ : دین ، علمای دینبہ ، روحانیلر کورینہ ؛ یگی فنلر ویگی فکر لر نازک دین و شریعت کہ خلاف بولوب بولماو مسئلہ سی و باخصوص نصرانیت و اسلام عالملرندہ خلقت و تشکل عالم ، یر ، قویاش و یلدزلرنزک حرکت و سکونت بحثلری ایشئلہ در ۔ حتی اسکی رومالولر و یونانیلرنکندہ ادبیات جدیدہ وترقیات فکر یہ لری ، اوزلرنجہ افکار دینبہ و اعتقادندن عبارت اولان بر طاقم اساطیرلر ایله باشلانہ شد۔ روس ادبیات جدیدہ سینک باشلانیدیغی وقت ، بیوک پتر زمانندہ ده بو حال وقوعه کلدی : بیوک روحانی محرر لر ظاهر بولدی ، پتر طر - فندن روسیہ گہ کرتلمگہ باشلانغان « یگی لقلر » نازک دین گہ خلاف بولوب بولماو مسئلہ سی ، یر نازک قویاش تیرہ سندہ می ، یا کہ قویاشنگ یر تیرہ سندہ می ایلانوی مسئلہ سی قوزغالدی . بو حاللر ایسہ بزنگ تاتارلر دہ ده عینا دیرلک وقوعه کلدی . اصول صوتیہ برلن اوقتونک درست بولماوی ، حروف هجانک کیمتلوی ، ہیئت قدیمہ و جدیدہ بحثلری (کتاب المعجم ، میزان المعیار فی سکون الارض و الجبال ، النصول الحدیدہ رسالہ لرینہ بافکر) آنک آرتندن قز لر اوقتونک و بر آز اونکچ قز لر غہ یازو اوگرہ تونک جواز و عدم جواز مسئلہ لری قوزغالدی .

بیوک پتر زمانندہ ظهوره کلن روحانی محرر لر نازک مشهورلری « استیفان یاؤورسکی ، « فہ اوفان پر و قو پو ویچ » هم دیمتیری راستوفسکی اسملرندہ ارچ آدمدر .

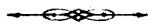
سونلردن اولگی ایکسی کرک فکر جهتنجہ و کرک پتر طرفندن روسیہ گہ کرتلمگہ باشلانغان تجدد و ترقی گہ قار او جهتنجہ بر برسینہ مخالف اولوب ، استیفان یاؤورسکی اولاکییف آفادیه یاساندہ ، آندن صوک فاتولیک اشقولالارندہ تحصیل کورمش و ا کمال تحصیل بعدندہ مسکاو گہ فایتوب آفادیه یاساندہ مدرس اولمش و ۱۷۰۰ نجی ییللردہ بونک علم و عرفانی بیوک پتر طرفندن طانیلد قده اوزینی ، « اصلاؤان - گریک - لاتین » آفادیه یاسینہ مدیر تعیین ایتمشدر .

« استیفان یاؤورسکی » نازک معلوماتی کوب اولسه ده یالکز روحانی و دینی اولوب ، علوم و فنون دنیاویہ ده پک ضعیف و شونک ایچوندہ علم هیئتندہ « قوپرنیک اصولنی » (قویاش تیرہ سندہ یر ایلانوی) قبول ایتمی ، اشانمی ، و « قویاش ، آی هم یلدزلرنک تیک طور و بدہ ، یر نازک آنلر تیرہ سندہ ایلانوی قوپرنیک دیگان کشینک توشینہ کرگان بولور غہ کرک ! » دیه ایدی . « فہ اوفان پر و قو پو ویچ » ایسہ علم هیئتندہ « قوپرنیک اصولنی » یعنی یر نازک قویاش تیرہ سندہ ایلانوی مکن کوره و بونی شریعت کہ خلاف طابمی ، لکن فضائل اخلاقیہ جه استیفان یاؤورسکی فہ اوفان پر و قو ویچ کہ قاراغانده کوب عالی و اوستون ایدی . استیفان یاؤورسکی پتر طرفندن روسیہ گہ کرتیلہ باشلانغان تجدد و اصلاحاتقہ حسن نظر ایله ، پتر نازک بو خصوصه غی سعی و غیرتنی تحسین ایتہ

رهك پتر آنى پتر بورغه آلدرغان واسكى لك طرفدارى اولان روحانىلرنىڭ قارشو طورولرىنە الثفات ايتماينچە فە اوفاننى پستوف بېسقوب لىكى درجە سېنە مندرگان .

«فە اوفان» پترنىڭ تىجدد واصلات ايشلرىنە كوب ياردم ايتكان . چونكە آچىق فكرلى ومعلوماتلى بر آدم اولدىغىدىن اوزى بونلرنىڭ ازوم وفائىدەسنى بىلدىگى كىي ، وعظ نصيحتلرنەدە هر وقت خلق غە طوغرى فكر بىرر و ب اصلات وتىجدد طرفىنە آنلرنى ارشاد ايتىمكە ايدى .

پتر زمانندەغى مشهور بو اوچ روحانى محررلرنىڭ يازغان اثرلرنەگى فكرلرى شاپان دقت اولدىغىدىن كېلەك نومردە شونلر حقندە بر آز يازىلور . «قلم»

عجائب مخلوقات .

ايسكى زمان خلقلىرى انسانلردن باشقە اولان حيوانلرنى كوكل خاصيتلرنىن وعقل اشلرنىن معروم وباشقە نرسەلردن آنچق چانلرى بارلق ايلەگنە آيرلورلر ديه اعتقاد ايدىلر ايدى . بوندىن اون اوچ عصرلر مقدم قرآن شريف كلوب : « يا ايها النمل ادخلو مساكنكم لا يحطمنكم سليمان وجنوده وهم لا يشعرون » (سوره ۲۷ آيت ۱۸) ديه قىرسقەنڭ اوزىنڭ چىندەشلىرىنە سويلش سوزلرىنى حكايە ايدوب ، بونلرنڭ عقللىرى وفكرلرى وار ايدىكىنى آكلاندى وايدىكىنى بر اورندە حيوانلر حقندە «آنلردە سزنىڭ كىي امتلردىر» معناسندە اولان : «الا امم امثالكم» (سوره ۶ آيت ۳۸) ديه بيان

و خلق غە فائىدە نلى ، لىكن روسلرنىڭ وروس معيشتىنىڭ يىگىلىق طرفىنە آرتوغراق ميل ايتوب كىتولرنىن قورقا وباخصوص روسلرنىڭ لوتيرانلر وچىت دىن خلقلىرى ايله يقىنلاشولرىنى مناسب كورمى ، يىگىلىق عرف وعادتلردن ايسە روسلرنىڭ ايسكى عرف عادتلرنى اولىگى اخلاقلرنى تىرجىح ايتە ايدى . (بىزنىڭ تانارلردە هم حاضرگى زماندە تمامىل شونىڭ كىي آدەلر وارد .)

«فە اوفان پىروپوويچ» هم اولاكىيف آقادىمەياسندە ، آندن سوڭرە قاتولىك پالاك مكنبلرنە تىحصىل علوم ايتىمشىر . بونلردە اكمال ايتىكچ روما شىرىنە باروب قاتولىك جزوبتلرنىڭ «مقدس آفاناسىبە» اسملى تىكىلەرنە اوقومق ايله مشغول بولامش . قاتولىك جزوبتلرى بونى شول وقتدە قاتولىك مذهبىنە چىغارغە طرىشوب قاراسەلردە بو چىماغان ، آخىرنە قاتولىك كلىسسىنىڭ كىي بىوك دىشمانى بولغان .

رومادىن قايتقاندىن سوڭ فە اوفان پىروپوويچ كىيف آقادىمەياسندە علم بيان ، فلسفە وعلوم الهىە مىدرسلگى ايتكان سوڭرە شول آقادىمەياسىبە مىدىر بولغان . شول درس اوقتوب طورغان وقتلرنە شا كىرلرگە اوقتقان نرسەلرنى يازوب تىرتىب كە قوبىرق بر نىچە تورلى درس كىتابلىرى تىصىف ايتكان «ۋلادىمىر نىڭ فاجەلى مۇحكەسى» اسمندە بر اثر يازغان .

۱۷۰۹ نچى يىلدە «فە اوفان پىروپوويچ» نىڭ پالتاوا مظىرىنى حقندە بر نطق سويلگەننى ايشىدوب بىوك پتر بونىڭ خىطبەسنى ياراتقان ، فصاحت وبلاغىنى تىقدىر ايتكان . شوندىن سوڭ آره سى بر نىچە يىللر اونىڭ بونىڭ مستعد وقابىلىتى بر ذات ايدىگى پترنىڭ ايسىنە توشە

یاصاب یومر قه سالادر، اما برتقچاگر کیلوب کورسونلرده، بوش ایکان دیسه آلدانوب کیتسونلر ایچون کوزگه کورلهچک برده ایکنچی یالغان اوبایاصاب قویادر. «فوفیت» اسملی قوش، اوللردن ییب تاپوب آلوب کیلهدرده آغاچ یافراقلرینک چینلرنی بورنی ایله نیشوب ییب یورنوب تگه در وشول یافراقلر ایله اویاسینک اوستنی یابادر. اگرده ییب تابا آلماسه آغاچ قایلرینی یب اورنده استعمال ایتهدر. حتی اوشبو یافراقلرنی تکدیکی صوگ اچقنوب کتماسون ایچون ییلرنک اوچلرینی توینلاب قویادر.

آمریقاده «راتون لافور» اسملی برتقچ حیوان اوزینک آزیغینی، آشامازدن مقدم صو بوینه آلوب باروب صوغه مانچوب طرفاقلری ایله صغهدر وشویله یووب صافلا-دیغی صوگغنه آشارغه کرشهدر.

ایلك وقتلرده حیوانلرنک بو کبی اشلرینی فطری وطبیعی حاللر دیسه اعتقاد ایدهلر ایدی، شمدی علم اثبات ایتدی که بونلرنک اشلری انسانلر قبیلندن فکر وتجربه لرگه مستنددر.

علامه «هویر» اوزینک بر مشاهده سینی بویله حکایت ایلر: «فنکس اسملی بر حیوان بال آشامق ایچون اومارتاغه هجوم ایتمکه ایدی، بونی کوردیکلری ایله قورتلر باشقه اشلرینی تاشلاب دشمن غه قارشو حاضرانورگه کرشدیلر. بالاوزلر تاشوب دشمن یولی اوستنه حصار (بارریقادا) بنا ایتدیلر» عقلی اولمغان حیوانلر، یانلرینه کیلوچینک محض اوزلرینه قصد ایتدیکنی وآنک یولینه شوندا ی قویمه لر فویوب کرتماو حیللرینی نیچوک بیلسونلر؟

بیوردی. فقط شول وقتلرده علم حیوانات وباشقه بوگا یاردم ویرهچک فنلر بولنمادیغی سببندن قرآن شریفنک اوشبو عالی معلوماتلری تقدیر ایدلنمادی ولزم اولان قیمنلری تعیین اولنمادی.

صوگره ده آروپاده علم وفن ترقی ایتدی، حتی هر بر فننک اوزینه مخصوص عالملری میدانلر چیقدی، تجربه وکوب اجتهادلر سببندن کوب معلومات حاصل ایدلدی وهر بر فن حقنده بوزلر ایله جلدلر کتابلر یازلندی و اوشبو سایهده کوکل گه حتی خطور ایتمگان نرسه لر دن کوبلر مشاهد درجه سنده معلوم اولدی. ایشته اوشبو علم وفنلر واسطه سیل قرآن شریفنک یوقاریده ذکر ایتدیکنم آیت شریفه لرینک معنالرینی آچیق آکلامق ممکن اولور.

اسویچره عالملرندن اجاس: «کوکل خدمتلرنده انسانلر ایله حیوانلر آراسنده اولان قلبی اشلرنی بربرندن فرق ایتمک غایت مشکلدر» دیبور.

فن اثبات ایتدیکنه کوره حیوانلر عقلیلر، فکر ایتهلر، ملاحظه لر یوروتهلر حتی بر برلری ایله انسانلر قبیلندن مشورتلر ایتهلر، تجربه لر قیلوب، حرکتلرینی شول تجربه لرینه بنا ایتمکل فائده لنه لر. یاشلری انسانلرنک یاشلری قبیلندن بر قدر ینکل فکرلی وخفت راک، اما الوغلی ویا شلیلری، انسانلرنک قارتلری قبیلندن صبرلی و ایشلرینک عاقبتلرینی فکر ایدوچی اولالر.

هر بر حیوان، اوزینه ضرر کتوررک اولان ایکنچی حیوان اوچرا دیغنده ممکن قدر قاچارغه وکندینی قورتلدرغه طریشه در. «بی» اسملی قوش پک یاشرون اورنوبه اوبا

بیلکه سندن پک فاتیغ تشلادی ، بیگ بلا ایله
آبروب آلدیلر» دییور .

ات ، مایهون ، فیل اوزلرینی ماقتاغانی
پک یاراتالر ، و اوزلرندن کولوب مسغره
ایدوچیلرگه آچیغلانالر .

پروفیسور رومان : « ترزه دن چین طونا
طورغان بر اتم بار ایدی ، بر کون قاراب
طور دیغم وقت سیکروب منوب چین گه هجوم
ایتسه ده چین فاچوب اولگوردی ، بوندن بن
کولدم ، شول آرا ده فایداندر بر چین طونوب ،
گویا ترزه ده گی چیننی طوتقان دبه ظن ایتدر
ایچون آلامه کتوروب تاشلادی ، بن بوندن
دخی ده فاتیغراق کولدم ات اوزینک حیلہسی
میدانغه چیقدیغینه عارلانوب ، یوکروب کندی ده
قاراوات آستینه کروب قاچدی » دییور .

« الحیات »

قر کستان ولایتی

سهر قند، تاشکند وترکستان- هم
فرغان ولایتی خوقند ، اندیجان شهرلرنده
ایلك زمانده اولان اسلام خانلرندن قالغان ایسکی
بنالر ، مسجد ، مدرسه و مشهور کیمسه لرنک
قبری اوستنده گوزل ، گوزل طرزده ایشلنگان
(Археологический) آثار قدیمه گه منسوب عمار-
تلر کوب بوبنالر ننگ بو کونده اکثری زلزله دن ،
بعضیلری ده غایت قدیملکدن خراب اولوب تماما
منقرض اولورغه قریبدرلر . بو عمارتلر
بزنگ طائفه گه یادکار ایچون قالغان آثار ، غایت
اعتبار سز لقمزدن تیز زمانده بتون ، بتونه
منقرض و محو اولوب ، فقط تیللرده صاغنوب

سیاحلردن لنگجستون دییور : « سیاحت
وقتمده - دیولولو - صحرالرنده یوردیکمه
بر فرمسقه اویاسندن بیوک بر آغاچ اوزرینه
سوزلغان باو کوردم ، مکرده اول یرگه ناشو
سبیلی سوکره ایهش ، اکرده صو ، اوبالرینه
یتهچک بولسه شول باو آرقلی فرمسقلر اویا
لرندن کوچوب آغاچ باشینه منوب طورالر
ایمش » .

حیوانلرده روحی اولان شیلرنک جهلهسی
واردر . آغرولرنی بیلهلر ، لذتلنهلر ، قایغره لر
شادلانهلر ، سوپهلر ، دشمن کوره لر ، شکر ایته
لر ، آچیغلانهلر ، شفقت کوستره لر ، احترام
ایتهلر ، اوچ آلالر ، باطلرله و جینلنهلر ، آلدیلر ،
مناقلق و خیانت ایتهلر .

حیوانلر آراسنده آلد اوچیلق طوغروسنک
برنچی صیغه قویارغه نیوشلی اولانی مایهوندر .
بوندن باشقه ، مایهون سر آچونی ، تجربه ایدوب
قاراونی پک سوپه در . بر نرسه ننگ سببن
بیلورگه کرشسه مایهون کوب وقت آشاونی
اوزونده در .

ات اوزینک خواجه سینک آشایهچق
نرسهلرینه ضرر کتورماوی ایله مشهوردر .
ات خواجه سینک رحمتنی ایشتسه پک حضورلانه
خواجه سینک آچیغلاندیغندن حسرتلنهدر .
سانسون : « چابشقان وقتلرنده ایبک شلرندن
اوزغان ات شادلانه و باشقه لرغه ماقتانه در »
دیهدر .

« ارثور فیانادویما » اسملی عالم : « فورش
اسملی بر ایغر ، اوزوشقان وقتده هر فایجان
باشقه لردن اوزا طورغان ایدی ، کونلرنک
برنده - فیل - اسملی بر ات بوکاردن اوزدی ،
فورش عارلانوندن توزه آلمای - فیل - ننگ

طوروب، ترك نبلندن فارسی تیلنی یقین راق کوره لر .

سار تلرنك ایسکی بنا ایسکی آثار غه دقت ایبتولری اولسه؛ اولده او بولوب طورغان توفراقنی اولیا زیارتی، بیلهام دها کیملر قبری دیب اعتقاد قیلوب، شول قبرگه قربانلر چالوب استمداد قیلوب وشول قبرلرنی معمور قیلودن عبارتدر. ایوب پیغمبر چیشمه سسی، سلیمان تختی، حضرت علی قبری فلان خواجه، اولیا قبری دیب یالقاو کشیلر وصوفیلر آچه بغوب جاهل کشیلر درست دیب اعتقاد قیلولر بدر.

سمرقنده (بی بی خانم آساق تیمر خاتونی) مدرسه سندن چارک چاقرم (شاه زنده) مسجدی یاننده قدیمگی (آفراسیاب) شهرینه یقین برده ایسکی مزارستان بار. قبر اوستلرنده مرمر تاشلرنده خط کوفی ایله یازلغان عربی العبارة قبر تاشلری کوب. حاضرنده کوبسی یغمور وقار صولری ایله قومغه کومیلوب، قبرلری آچیلوب قوری سویا کلر کورنوب یاتا. بیلمسز برلرده گی او بولوب یاتقان توفراقنی اولیا زیارتی دیب اعتقاد قیلغان مسلمانلر؛ بو قزغانچ حالده گی سویا کلرنی کوروب، قدیمگی هم معلوم مسلمان لرنك قبرلرینه کوز توشروب، تاشلرینی توزاتوب. کورنگان سویا کلرنی کوموب یغاچلر اوطورتسه لر انشاء اه کوب ثوابلرغه نائل اولورلر ایدی. چونکه بو قبرلرنك ایچنده بلکه خداغسه یقین ایزگو کیسه لر بولسه هم عجب ایمس.

صوئکی بولور

«احمدجان بیکنروف»

سویلرلك گنه بولوب قالاچقلمر (*). . . . . سار تلرده حمیت ملیه بولسه ایدی؛ بیکار برلرگه، بدعت ایشلرگه یوزار بیگار سوملر اسراف ایتنکانهی بوندی صاغنورلق عمارتلرنی توزاتلر، هیچ اولماسه ایسکی اثرلرنی اعتبارغه آلورلر ایدی. فکر صاحبلی، ملتچی دیوچی ذاتلر کندیلرینه مخصوص موزه (تماشه) خانه آچوب آثار قدیملرنی یغشدروب فویارلر ایدی. **ذانا: ترکستان ولایتی «توران» «ماورا» النهر»** اسمی ایله مشهور ایسکی تاریخی قدیمگی آباد ولایتدر. بو برلرده یونانلردن، سلجو قیلردن، عربلردن وترکلردن قالغان نهاییه سز کوب ایسکی اثرلر بار. تاشکند موزه خانه سنده اوروش فورالی، یورت اسبابی قبر تاشلری، قول یازمه یازولر وغیر آثار قدیمه پک کوبدر. حاضرنده ترکستان ولایتنده معیشتی واسع کشیلر تاریخی و حاضرگی معیشتلرینه عائد بعض شیلرنی دفته آلوب یغشدروب بر کتاب یازسه لر ملت اسلامه خصوصاً ترک اولادینه بیوک خدمت ایتهش اولورلر ایدی. **آسترا اوموف** فی مدح قیلوب، یا که آنک کیفی حقنده اولرینك شخصی منفعتلری ایچون میسبونیر غزته سینه مقاله لر یازوب قدرلیک عملرینی صرف ایتنکانهی هیچ اولماسه معیشتی، ادبی کتابلر یازسه لر عمومی ملتکه فائده اولور ایدی. لکن سار تلرغه ایرانیلر آرالاشوب، اکثری ایران مدنیتی تاثیر ایتنکان. سار تلر صرف ترک اولادی اوله

(* بو عمارتنك رسملرینی «شورا» غه یبارم.

بانیلرینی هم بقدر طاقت وامکان تاریخلرنی هم یازارم.

زیربوم

اوقو یولینه کوبهو طوتالر؟

♦♦ حاضر زمه اصل انگلتره ده (یعنی هندو باشقه قولونیا لرندن باشقه) ۴۴ میلیون ۱۷۷ مگ کشی بار. حکومت بونلر نی اوقنور ایچون یعنی علم یولینه بلغه ۱۵۶ میلیون ۸۷۴ مگ صوم راسخود طوتادر. دیمک هر جان باشینه: اوقنو یولینه ۳ صوم ۵۵۵ طوتیلا.

فرانسیه ده - قولونیا لرندن باشقه - ۳۹ میلیون ۲۵۲ مگ کشی بار. اول یلعه ۹۸ میلیون طوتا دیمک هر جان باشینه: ۳ صوم ۵۰۰.

پروسیه (گیرمانیا ننگ بر الوشی) مملکتک ۳۷ میلیون ۲۹۰ مگ کشی بار. شونلر نی اوقنور ایچون حکومت یلعه ۶۲ میلیون ۴۵۹ مگ صوم آقچه صرف قیلا. دیمک جان باشینه: ۱ صوم ۶۷۰.

ایتالیانک خلقی ۳۳ میلیون ۴۴۱ مگ بولوب، معارف یولینه یللق راسخودی ۳۰ میلیون ۲۸۵ مگ صوم. دیمک جان باشینه: ۹۱۰.

آوستریا (بجار ستاندن باشقه) خلقی ۶۲ میلیون ۱۵۰ مگ؛ معارف ایچون راسخودی ۲۳ میلیون ۶۱۴ مگ؛ یعنی جان باشینه یلغه ۹۰۰.

روسیه ده ایسه - فینلانڈیه دن باشقه - ۱۹۰۶ نچی یل ننگ ۱ نچی یانوارنده ۱۴۶ میلیون ۴۲۰ مگ خلق بولوب، ۱۹۰۸ نچی یل اوقو یولینه

۵۳ میلیون ۱۵۰ مگ صوم تعیین قیلندی. دیمک جان باشینه: ۳۳۰ تیه در. بوحسابلردن کورینه درکه: انگلتره حکومتی معارف یولینه روسیه گه قاراغنده اون مرتبه آرتق طوتادر. بوندن باشقه خصوصی آدملر ننگ اعانه لری اعتبار گه آلسون! انگلتره ده بعض یلک خلقنک، خصوصی جمعیت و آدملر ننگ مکتبلر گه یل صایون بیرگان اعانه لری یوز میلیونلردن آرتقان حالده، بزده بر نیچه مایونغه چاق یته در.

ایشته، شول صفرلر - ملنلر ننگ معارف و ترقی ده گی درجه لرن بیک آق بلدروچی نرسه لردر.

موسقوه دارالفنونی

(۱۹۰۸ نچی یل ۱ نچی غنوارنده)

مذکور دارالفنونده ۹۲ بیوک درجه لی پروفیسور، ۲۵۹ پریژات دوسسینت (لکسیه اوقی، لکن پروفیسورلق درجه سینه منوب ینمگان کشی) و ۱۲ طبیب، آسترانوم کبی معلملر بولمشدر. معلمک ایتمی طورغان مامورلری (مدیر، ناظر، خزینه دار کبیلر) ۳۴۵؛ اوقوب تمام ایتکاج ده پروفیسورلق آلور ایچون دارالفنونده قالوچی استودینتلر ۷۹ کشی بولمشدر. جمل استودینتلر ۸۳۰۱، جان بولوب بونلردن

آنا ایله بالا آرد سنده نق بر رابطه در . بو رابطه بوزولسه بالاده آناده پریشان بولورلر . اوزغان عصرده ارضاع صناعی (آنا سوتندن باشقه سوتلر ایزو) ایله آصرالغان بالالرده وفيات طوقسان پروسینتدن کوبراک اییدی . شوشی کونده هم آنا سوتی ایله آصرالغان بالالرده وفيات اون بییش پروسینت بولغانی حالده ، ارضاع صناعی ایله آصرالغانلرده اوتوز ایکی پروسینتگه طولادر . منه بالالرنک شوشی وجهل ترک حیات قبلولرندن مسؤل و معاتب بوله طورغانلر ، ینه آنالردر . هیچ برسببسر بالاسنی ایتمکدن طارینغان آنا ؛ بیک زور بر مئولیت آستنه کرگان بولور .

بالالرنی وهر کشینسی ؛ حتی بتون بشریتنی خانولنلقه مفتون قیلغان ومنتدار ایتمک نرسه سوتنک وسوت ایله متناسب بیک کوب اولان ، آناهملترینک تأثیر جلیسیدر . ایسکی زمانده آنالرنک بالالرنی ایتمک قانونغه کرتلگان بر ماده ؛ مجبره اییدی . قرون وسطی ده ائک زور درجه لی فامیلارغه منسوب خاتونلر بالالرنی ایتمک بیک مهم بر وظیفه فطریه بیلورلر بونک ایله ماقتا نورلر اییدی . فرانسه قرالیچه لرنندن بریسی صرخاو وقتنده بالاسینک بر کنیزه ک سوتی ایتمک ایشتیوی ایله بالاسنی یاننه کیترتوب آوزینه بارمق طقفان وایمگان سوتنی کیری چقارغانلر ، بو حالنی کوروب حیرتده قالغان توابعنه « آنالک حقمنک باشقه سی طرفندن آنمه سینه چدی آلیم » دیب جواب بیرگانلر .

* * *

زور قایغیدر که «سوت آنالر» کیتکان صابن

باشقه ۴۰۲ اختیارلی طکللاوچیلر و ۲۸۲ آبتیقا هنرینه اوگره نوچیلر بار اییدی . دیمک بتون او قوچیلرنک حسابی ۸۹۸۵ گه یتمشدر . استو- دینتلرنک ۹۲۹ زی تاریخ و علم اللسان شعبه سنده ؛ ۳،۰۱۰ نی حساب و علوم طبیعیه شعبه سنده ، ۳،۳۶۹ زی حقوق و ۱،۸۹۳ چی طبیه شعبه سنده او قوده لردر .

۱۹۰۷ نچی یلده اوشبو استودینتلردن ۱،۳۴۷ سی بیک فقیر بولغانلقدن اوقوغان ایچون آنلردن آفچه آلمانلر . فقیر استودینتلرغه دارالفنون صوماسندن ۱۷ مـک، صوم اعانه قیلغانلر .

دارالفنونک کتبخانه سنده ۱۸۴ مـک ۶۵۷ لاسمه ۳۲۱ مـک ۶۱۰ جلد کتاب و ۲۵ مـک ۷۹۵ دفتر باردر .

دارالفنونک بر یللق داخودی ؛ خزینه دن بیرلگان بر ملیون ۳۳۵ مـک صوم (بونک ۴۲۱ مـک صومی پروفیسور ، مامور و خدمتچیلرنی آصرارغه) ؛ اعانه قاپتالی ۵ ملیون ۴۸۰ مـک صوم ؛ دارالفنون فائده سینه او قوچیلردن چبو لغان ۴۸۰ مـک صوم و باشقه لردر .

بیشیک قریینده

(باشی ۲ نچی نومرده)

بالانک اوسمه سی ایچون آشامه سی لازمدر . بالانک ائک ینگل و ائک تیزسکدیره چکی آش « آنا سوتیدر » . چونکه بر بالاغه کیراک بولغان هر نرسه آنده بار ؛ بونک ایچون بر آنانک ائک مقدس وظیفه سی بالاسنی ایتمکدر . بواپسه بر قانون طبیعیدر . سوت ،

كوبه يه و آنلر كوبه يكان صابن ناچارلقلر آرتادر .

مرحمت و شفقت انسايه گه تماما قارشى بولغان شوشى صنعتنك هر كون باشقه تورلى آله كيتووينه مانع بولور ايچون برگنه چاره باردركه اولده خاتونلر نك نازك و صاف بولغان حسلرينه صيغنىقدر .

خاتون آنا بولغانلى ايچون شايدان مرحمت و تقديسدر . آنا بولودن الك كچكنه بر سبب ايله طارئينغان و ناءهلىنى قورى بر كوكل جواتو شيكلى تلقى قىلغان خاتون ؛ اوزلرينه ايتلىكان احترامدن نى قدر نصيبسزدر . بالاسنى يورتنك الك ناچار بر كوشه سنه و اوز فائده سنى كوزنكان چيت بر خاتوننك يمان قوللارينه طاپشروب اوز ذوقنه ايارگان بر خاتونده « آنالق » صفت فاخره سندن نى قالور ؟ . . غفلت ، جهالت ، كبر و غرور شيكلى اخلاق رذيله نى طاشلارغه و بئزرگه ؛ وجداننى ياقتورتوغه و چن خاتونلقلنى قايتارغه اجتهاد تيوشدر .

بر خاتوننك ايچه گى روحى ، قلبى ، مودتى ، شفقت و مرحمت جيليسيدر . آنى اوز بالاسندن باشقه سنه كوكل رضالغى ايله بيره آلماز . بيك تورلى منفعت و ضرورنگه اياروب بيرسه ده ، بيچاره بالا ، نلهمى بيرلكان « آق طامچى » لردن فائده كوره آلماز . چانچولر ، ايچهك خسته لكلى-ؤوسپالينيه-حواله لر-وصاتاشولر-آستنده خراب بولور .

بونك شيكلى فجاجع حياتيه هر كون كور لمكده در . محترم خاتونلر ! . . . نجيب و اصبل بولغان وظيفه لريگزنى بيلگز ، آنالقلنى تقدير قىلگز ، بارلق خلقنك ، زور بر ملتلك آلغى حياتى سز نك تربيه و اهتمامگزگه طاپشورلغاندر .

اويلاگز ! سزگه نى قدر زور بر توجه و نى قدر عالى اعتماد كورستلىكان . وظيفه كزنك بو قدر قيمتلى بولغانن حقى ايله بيلسه گز بيك كوب تركلكلرنك و هنوز تشكىل اينمه دن خراب ايتلىكان بالالرنك زور برر كشى ، برر فرد ملت بولملىرينه همت قىلوب « آنالق » اسمنى الك يوغارى مرتبه حرمتگه چيغارا بيلور ايدىگز . بوده سز نك قولگزده در . اوشبو مطالعات ؛ ايچه كنده ، بنيه سنده بر علت و آفت بولمغانى حاله آنالق وظيفه سنى كيفنه اياروب طاشلاغان و تحقير قىلغان مزيت نسايبه نى بيلمكلىرگه عائد در . يوقسه صرخواو بر وجودنك سوتندن البته بالا فائده كوره آلماز . منه شول وقت اليم برر مجبوريت آستنده سوت آناسى طونيلور . آنا ؛ سوت آنانى هر وقت حفظ صحتنك قوشقان روشنده اداره قىلملى و بالانى چيت قولغه نيچك كىلدى شولاي طاشلامايدىر .

* * *

تل سه نيندى بر مانعه و حقلى بر سبب ايله آنا ، بالاسينى ايمزه آلمسه ويغشى مناسب بر سوت آناده طابلهمسه چاره سز ، بالا ايمزىك شيشه سى ايل آصرالور . بالانى ايمزىك ايله آصرامق ناچار بولغانى شيكلى آنا و باباشقه قاراوچيلر ايچونده اوزون برزهمندر . استعمال قىلنغان سوتنك ايسه مايبى و قازه ميبلى بالانك سكديره بيله چكى مقداردن كويدر . بو اصولنك اصل ناچارلغى استعمال قىلنغان سوتنك كوب وقتده قاتناشديرلغان و قايمباغى آلنغان بىلى و ايچنه ازويس ، مى سوپيه سى شيكلى ضرر نرسه لر قوشولميسيدر . بوندن باشقه صاونلرنك آروسز لغندن تورلى ميقر و بلر ايله

تقریض

تلفیق الاخبار و تلقیح الآثار

فی

وقائع قزان و بلغار و ملوک التتار

شیخ محمد مراد افندی المکی طرفندن
عربی لسانله یازلمش اوشبو اثرنگ ۷۱۶ بیتدن
عبارت اولان برنچی جلدی « اورنبورغ »
شهرنده « کرهوف - حسبنوف و شرکاسی »
مطبعه سند باصلوب تمام اولمشدر .

بو اثر، اسمندن هم آکلاشلدیغی اوزره
قزان، بلغار شهر لرینک نار بخلرینی و بونلرنگ
اوستلرینه کلمش الوغ و کچوک ماجرالرینی
و عموما ترک و تاتار خانلرینی و بو مملکتده
اولان اسلاملرینی تعریف ایتمک و بونلرنگ
حاللرینی ترجمه ایلمکدن عبارتدر .

برنچی جلدی ایسه « سرای » شهری،
قریم خانلرندن اولان میگیلی گری خان طرفندن
تخریب ایدلدیکنی سویلاب تمام اولمش
وایکنچی جلد باشندن « حاجطرخان » خانلری
حاللری سویلنه چکدر .

شیخ مراد افندی اوشبو کتابنی اڭ
معتبر اولان عربی، فارسی، ترکی اثرلردن
جمع ایتمش و روسلر قاشنده انابتلی اولان
قارمزین تاربخندن، ماده لرنگ اڭ جزئی
اولانلرینه قدر بر قالدیرمای درج ایتمشدر .

اوشبو برنچی جلدنده، آوار، هون،
صقلب، بلغار، چواش، باشقرد، تاتار قوملری

طولو بولویدر . مشهور میقروبیجی « میکهل »
ساوولدقندن صوڭ اون بیش ساعت قدر (۳۵)
غرادس جلدیه طورغان بر سوتنگ قوبهسکی
هر سانتیمتره سنده (۷۳) میلیون میقروب
طابقاندر . اوشبو میقروبلر زهرلر حاصل
قیلوب سوتنگ ترکیبنی بوزا و بالالرده بیشیل
ایچ اوتولری و هضم خسته لکلری تولید قیلدر .
اوشبو میقروبلردن بعضیلریده طوریدن
طوریفه خسته لک اورلغیدر . مثلاً ورم
(چیغوتقه) قره حما (نیف) قوش پالازی
(دیفته ریت) و خالیرا شیکلی صرخالقصر صیبر
سوتندن کیله بیلور .

شوشی تهلکه لردن قونولمق ایچون سوتنی
اڭ کیمنده « ۱۰۰ » درجه گه قدر جلیتوب
میقروبلرینی، تلف قیللمی و ایمزیکنی دخی
ایمکان صاین فایناتلقان آرو صوایله جومالیدر .
بونڭ ایله برگه خاطرگزدن چیقماسقه
تیوشدرکه : ارضاعنڭ شوشی اصولی بیک
ناچاردر . سوء نتیجه لر حاصل قیله بیلور .
اڭ یخشیبسی قانون خلقتنی بوز مامقدر . یعنی
بالانی آنا اوزی آصرامالی، ایرکینلکده اوسدر
مهلی، هواسنی، ضیاسنی کبسمه مالی، آصرامه نڭ
اڭ زور سری شوشیدر . قواعد طبیعیهنی
اوز کارتمک هر وقت مضردر . دوقتورنگ اڭ مهم
وظیفه سی قوانین طبیعیه نڭ تمامی تطبیقنه قارامق
و خرافات فکریه نڭ مضر بولغان تخریباتنه
مانع بولمقدر .

ع . فخری .

لر ایله جلد تاریخلر باز لنور اولسه کنه آزلق
ایدیر . شیخ مراد افندی ایسه آنجق اوشبو
پیوک میدانغه کرله چک ایشکنی آچمشدر ،
اوشبو ایشکدن کرر ایچون حمیتلی وغیرتلی
یاشلر بربریل یارشوب طورسه از کرک .
اوشبو تعریف ایندیکنز اثر دن برر
نسخه سیننی الده ایتمک بر آز بایلیغی و محبت
ملیه وغیرتی اولان ذاتلر ایچون الزمدر .

کتابیات و اختراعات

تلیغراف

جسملرده قوه سیاله الکتریقینه نك وجودی
تلیغرافنك اختراعینه یول آچمشدر . ۱۷۷۴ نجی
بیلده « جنوه » شهرنده « لسان » اسملی بر حکیم
هر طرف ایچون اوزینه مخصوص تپیر چبقلر
طارتوب تلیغراف ایجاد ایلدی ایسه ده بوتلیغراف
نك نقصانلری پك کوب ایدی .

۱۸۱۱ تاریخنده « مونیخ » شهرنده بر فن
حکمت معلمی هر طرفه خبر یوروتورگه
یارارلق برگنه تپیر چبقلی تلیغراف ایجادینه
طریشوب فاراسه ده پك چوق مانعار و مشکلات
ظهور ایندیگندن ، مقصودینه ایریشه آلمادی .
۱۸۲۰ ده « اوارستاد آمپر » نام ذات ، مقناطیس
ایگنه سی اوزرینه سیاله الکتریقینه نك تاثيرا-
تنی تجربه ایدرک ، تپیر چبق نك بر اوچینه
الکتریق تاثير ایتمسه ایکنجه اوچنده غی ایگنه

حقنده غایت مفصل اوله رق معلومات ویرلمشدر .
شیخ محمد مراد حضرتلری اوشبو اثرینی مجرد
نقل طریق ایله ترتیب ایتمای بلسکه مؤرخلرنك
اختلاف ایندیکاری سوزلرینی تمام کوچردیکی
صوڪ كندی طرفندن محاکمه ایتمک اوزرنده
یازمشدر . بو ایسه کتابه آیرم بر مزیت
ویرمشدر .

اوشبو پیوک والوغ مصرفله احتیاجلی
اولان اثرینی ملت ایچون یادکار فالدر مقصدیله
خادم الفقراء ، شیخ محترم زین الله حضرت
جنابلری کندی غراحتیل طبع ایندر مکده در .

ملی تاریخه ز ، روسچه بیلمش معرفتلی
شاگردلر مز و ملالر مز طرفندن یازلنه چغنی
امید ایدر ایدک ، اما مکة مکرمه ده او طور وب
مربدلر تربیه سیله مشغول اولان بر شیخ
طرفندن یازلمه سیننی خصوصاً بویله ذاتلر طرفندن
فارامزین تاریخلری قیلنی قرقه یارر مرتبه سنه
دقت ایله مطالعه ایدلنه چکنی خیالنه اولسون
کتورماز ایدک ، فقط « ویا تیک بالاخبار من لم
نزودی » قیلندن جناب الله ، بزه ملی تاریخه زی
کوتهدیکهز یردن ویردی .

« ملی تاریخ یازمق حقنده اولان
بورچ ، ملت اوستونندن توشدی ، بونی
ایسه شیخ مراد افندی ادا ایندی » دبه ظن اید
لماشون ! نوح پیغمبر عصرندن آز کونلر صوڪ
دنباغه چبقوب ده ، چین ، ایران ، دولقارینی
نتره توب طورمش اقوام ترکیه نك و بتون روسیه
دن دان آلوب ده الك پیوک حکمدار لرینی
کندی خدمتلرنده بولندر مش « دشت قپچاق »
حکومتینک تاریخ ، بیگ و ایکی بیگ بیتلی
کتابلر یازلوب ده بو طوغروده اولان ملی
خدمتنک تمام اولمق احتمالی یوقدر ، بلکه یوز

اصطلاح ايله ديهك بولسهق «ترمومتر» لر فننگ ائك درست قاعده سينه بنا قيلنوب باصالغان آلت لر اولوب نواعلری كوبر.

ميزان الهوانك نه اولديغنى بيلمك ايچون، هوانك نه اولديغنى بيلمك لازم كور. اوستنده پاشادبغمز كره^۱ ارض هوا دينلان بر غاز ايله احاطه اولنمشدر، كه بوغاز ير يوزنده گى حيوا نلردن ائك كوبسينك مائه حياتيدر. هوانك اوزينى هر نه قدر كوز ايله كوروب بولماسه ده طاوشنى ايشته مز، قوتنى مشاهده ايتهمز. هوا بر يوزندن ۶۰ مك متر (بر مترو آرشون يارم چماسنك در) يوقاريغه قدر بولنوب، آنك يوقاريسنده يوقدر. هوا بر بسيط جسم بولماينجه، باشليجه ايكي بسيط جسملردن مركيدر. بونلرناك برى «آزوت» دينلان غازدر كه، هواده يوزده ينش طوقز نسبتنده وديگرى «مولدالموضه» دينلان غازدر كه يوزده يكرمى نسبتنده بولنور. بو ايكي جسمدن باشقه هواده يوزده بر نسبتنده «حامض فحم» وپك آزغنه صو بخارى بولنور.

«آزوت» ايسسز، نوسسز و طادسز بر غازدر، كه يالكز اوله رق طبيعتده بولنمايوب، «مولدالموضه» ايله برابر هوانى تركيب ايتديكى كى، باشقه نرسه لر ايله مركب اولديغى حالده دخى بولنور. علم كيميا واسطه سيله «آزوت» باشقه نرسه لر دن آير يلوب آلنسه تنفس كه صالح دكل هم يانميدر. اچينه خالص آزوت طوترلغان بر شيشه نك اچينه، ياندرلغان بر شم كرتلسه در حال سونه، بر حيوان كرتلسه در حال اوله در.

مولدالموضه نك دخى توسى، ايسى ونمى يوقدر. پك نق ونور لانبوب يانا. بونى تنفس

نك حر كئلنه رهك بر طاقم اشارتلر حصوله كبر ديگنى آكلامغه موفق اولمشدر.

«آمپر» نك كشفى ايتكان فكري ۱۸۳۲ تاريخنده پتر بورغده حكمت طبيعیه معلملرندن «شيلنغ» نام ذات طرفندن تحقيق و تعميق ايديلرك، تجربه ايچون قصه بر تليغرافى خطى انشا ايدلمشدر.

«آراغو» اسملى بر حكيم «اوارستاد» نك كشفى اكمال ايدرك تليغرافى ماشينه سنى اصلاح ايتمش و ۱۸۳۷ نجى بيلده «مونىخ» ده «استينهول»، «لوندون» ده «وهاتسون» اسملى آدملر برنجى مرتبه اوله رق ايگنه لى تليغرافلر ايجاد ايتمشلر در.

صكره كرهك ماشينه لرى و كرك باشقه جهتلرى اكمال اولنهرق، نهايت اشارت يرينه حروفات كورساته طورغان تليغرافلر انشا قيلنمشدر. قوه الكتريقبه پك كوب نرسه لرده استعمال اولنهرق، صكره لرى الكتريقبه ساعتلى و الكتريقبه فانارلرى ايجاد اولندى، هم الكتريقبه دن پك زور خدمتلر كوردرمگه باشلاديلر.

ميزان الهوا، ميزان الحراره و بالون.

هوانك احوالنى، يلى و صو و قلغنى اولچى طورغان غرادوسلرناك بارلقى هر كيم گه معلوم در. بونلرغه عربلر و تركلر ميزان الهوا و ميزان الحراره ديلر. يلى بولسه غرادوسلر يوغارى كوتاريل، صووق بولسه توبان توشه در. عجباً بونك سببى نه در؟ غرادوس ياكه فنى

بالون - ۱۶۷۹ نجی سنه میلادیده بعض برکشیلر هواغه کوناریلونک امکائی بارلغنی بیان ایتیشلر ایدی ۱۷۸۳ تاریخنده، اسسی لئیش هوا ایله تجربه لر اجرا ایتلیدی . چونکه اسسی لنگان هوا ، باشقه هواغه قاراغانده کیکش هم یکلرهك اولدیغندن ، بالطبع یوقاری چیقمه مائلدر . فقط ینه شول تاریخلرده پاریزده « شارل » اسمنده بر حکمت معلمی هوادن دخی یکل اولان « مولدالماء ایله بالون ایجاد ایدوب پاریزده تجربه سنی اجرا ایلادی .

صکره بوخصوصه پک کوب کشیلر ذهن وفکر یوروتهرک ، کیتکان صاین تورلی تجربه لر ایله بونی اکمال ایتیه باردیلر . فرانسیه دن انکلتیره گه و آندن فرانسیه غه اوچوب قارادیلر . حکمت طبیعیه معلملر نندن « کیلوساق » دیکیز حداسندن یدی مک متر و یوقاری غه قدر فالقمش ایدی . بالون برلن اوچارغه طریشو-چیلردن پک کوب کشیلر بو طوغروده تلف و هلاک بولدیلر . لیکن بونک مشکلات وقورقنچ لغینه قاراب طورمیلر ، تجربه سندن طوقتاماینچه هنوز بونی اکمال ایدوب فعلیتکه چفارغه طریشه لر . بوسوک کونلرده بالون غه دخیده زور اهمیت بیریلوب ، بوکارغه بعض ماشینه لر قویارغه و اچینه عسکر وقورالیر طوتروب صوغشقه تطبیق ایتو مسئله سنی میدانغه کبترر ایچون طریشورغه باشلادیلر . بالون تمام اشکه یارارلق درجه ده اکمال ایتلگانه انسا نیت که فوق العاده زور خدمت ایده چکدر . (ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا .)

ایتووی یکل و کوکل گه بر شادلق کبترمکده ایسه ده ، بوغازنک قاطیلغی سببلی فان لزو مندن آرتق حرکت که باشلاب حیوان تلف بولادر . مولد الجموضه دخی اوزیگنه بولنمی . هواده بولونه و صونک طوقز جزئنده سکز جزئی مولد الجموضه در وسائر جسملرده دخی کثرتله بولونادر . بوغازلر هوانک ترکیبنده غاز حالنده بولنور ایسه ده ، باشقه ماده لر ایله مرکب اولدقلری وقت ، مائع وصلب حالنده دخی بولنورلر .

هوا اسسیلک سببلی زورایا وچیکلاپسه ، صوفلق سببلی کچره یوب آورایا . « غالیله » نک شاکر دلر نندن « تور بیچیلی » نام ذات هوانک تضییقی ضمننده بر طاقم تجربه لر اجرا ایتمشیدی . مومی ایله هوانک آورلغنی آکلا مق ایچون ، اوچلی بر شیشه نک اچینه تری کموش طوترغان ، هم بر طاسنک اچینی ده تری کموش ایله طوترغان . بونک بعدنده شیشه نک اچیق باشنی ایلاب کنه طاسده غی تری کموش اچینه طقغان . شیشه ده گی تری کموش توبان توشه باشلاب بر درجه گه کیلگاج طوقتاب آستقه ده اوستکه ده کیتمگان . تور بیچیلی اوشبو واسطه ایله هوانک آورلغنی آکلارغه موفق اولارق ، « میزان الهوا » نی ایجاد ایتکان . چونکه شیشه ده گی تری کموشنک شیشه اچنده یوقار و طوروی ، طاسده گی تری کموشنی هوانک باصوب طوروی نسبتنده در . میزان الحراره نی اون یدنجی عصر میلادیده « پاسقال » اسملی حکیم ایجاد ایدهرک ، صکره باشقه بر چوق آدملر اکمالینه صرف همت ایتمشلردر . میزان الحراره نک اچینه اسپرت یا که تری کموش قویالر . چونکه بونلر حرارتنک درجه سینه کوره کیکایهرک ، اشارت ایدیلگان درجه لر نی کورسانه لر .

اشعار

رسم

(نوایی دن)

تنکاین آق ، توشکایلرن کیڭ یاراتقان ،
 بیتکایی ننگ ایڭ اوچوندا میڭ یاراتقان ،
 صافلار اچون زیفا بوین یمان کوزدن ،
 چچکایلرن ایاق بلن تیڭ یاراتقان !

درد مند

حیات

۱

باقچی اوینن باشلاغان کوڭلن بیرب قورچاغنا
 کور بختسزلسکنی طاب کیلدم وقتسز چاغنا
 اویناسون کوڭلن آچب عیب ایتمه زنهاری ای کوڭل
 نیم صبیدر اول صبیلق کونلرن بیک صاغنا
 سانکم اوغل قز طوین ایتمکده اول قزغان اوین
 یوگرشب قورچاق توشوب منمکده آق بارماغنا
 چونکه مشغولدر اوزی قیلدی اشارتلر کوزی
 غبلی کوڭلمدن کیتت آچدم کیچوب بر یاغنا
 صورتی اول گل کم نیدر سودا؟ ... دیدم : سودای عشق !
 طامدی گللر ، توکدی اول درلر « کره م اورطاغنا ! ... »
 اوین اچوندر سوزلری گر ، صافی کوڭلدر - اوینی چن ؟
 کورچی قورچاقلارنی قوبیدی ، آلدی خوشبوی ، یاغنا

اوپچاق اچوندر محبت باغنا اول عندلیب
 چچ طاراب کوزگی فاراب سانکم قناتقای فاغنا
 صدق و اخلاصم اچوندر کم آچب توش آغزما
 صافلانب سوزدن یهان کوزدن ، بتیلر طاغنا
 برتماشا قیل کوکل کم برگه بتکان گل توگل
 چن محبت گلریدر قوندی تنکای آغنا! ...

۲

سیر ایتب کور قانچه صنعت صرف ایتب دست ازل
 نی بدایعلرنی توزدی ، تزدی حسنی باغنا:
 التماس ایتمش ابدکم (چون بودر حکم صمد !)
 عشقی باغندان کیچپ اوتسون جهان چارداغنا
 اول قالن ایل کم عدمدن سیل بولوب کیلمکده در
 شوخلر بیرمکده الدن بو وجود ایرماغنا
 اول عصرلار کم هنوز کوتمکده در ذوق حیات
 شوخلردر بو اسیر توشکان کیلب چچباغنا
 (شوخلر کم هربری بردورنک سلطانیدر
 سان تزلمشلر کوتوب نوبت ، منب قالفاغنا .)
 حکمت حکم قدردن باخبر بولساک ا گر
 ای کوکل طاب چاره ، اوسته یاره عشقی داغنا
 عشقی جنتدر مراد ایتسک حیات جاودان
 کر آکا و کرمه اول مردود فنا یا پراغنا .
 درد عشق نیروانه شعی « درد مند » پروانه سی ؛
 اول قانب کوچدی یانب کیچدی بقا طیراغنا . . .

مراسله و محابره

قاسم شهر نندن :

عنبر ، کلب الماء ، قرش ، سلحفات ، سرطان ، ضب ، کبی قوری و صو حیوانلرینک اکثرینگ مسهالرینی یقین صورتده تعیین ایلر ایچون حیوانلرنگ تصاویرینی حاوی اولان عربی و روسجه کتابلری الدهه ایدرک بر برینه مقابله ایتمک ضروردر. بونندن باشقه، طوغری بر معلومات کسب ایتمک ممکن دگلدر. فقط بویله اثرلر هنوز میدانه کلدیمی؟ کلمش ایسه بونلری الدهه ایتمک چارهسی نیچو کدر؟ مجلهنگ یاقین بر عددنده بیان بیور مکتز مستر جادر.

ملا محمدغنی بیکبولاتوف.

شورا :- علم حیوانات حقنده مصور اولهرق روسجه طبع اولنمش اثرلرنگ هر تورلیسی وار و مینولددر. بونلرینی بیوک شهرلرده معروف مغازه لردن آلمق ممکن، حقلری ارزندر. علم حیوانات درسلیر گیمنازیه، ریالنلی لرده. حتی غرادسقی اشقولالرده مکمل صورتده اوقولور. شونده اوقومش شاگرد ار ایله بر ایکی ساعت قدر اشتغال اولنور ایسه اسم و مسالاری حقنده معلومات کسب ایتمک ممکندر. استانبولده بیوک مکتبلرده اوقولور ایچون ترکیه مصور اولهرق تالیفی ایدلن اثرلرنگ غایت گوزللی و اورددر. فقط عربجه ده علم حیواناته مخصوص اولهرق بویله بر اثر وار لقیینه هنوز واقف اولمادق.

«دائرة المعارف» ده حیوانلر ، مصور اولهرق کوستریلور و عربی اسملری هم بیان ایدلنور. فقط بو کتاب نا تمام و غایت بهالی اولدیغندن استفاده سی ممکن دگلدر. مصرده حکومت مکتبلرنده درس اولنق ایچون مصور اولهرق یازلمش کتابلر اولنسه کرک ، شونده مراجعت ایدر اولسه کز بلکه مطلوبکز تابلور. هر حاله حیوانات طوغروسنده قزوینی و دمیری اثرلرینه انابت ایتمک موافق دگلدر. حیوانات علمی علماسندن اولمادقلری سببلی بونلرنگ یا کلسلری پک کوب اولدی، دیپورلر. دیننگ اسکینسی (رسول الله واصحاب کرام عصرنده اولاننی) و فنلرنگ ده یا کینسی اختیار ایدرگه تیوشلی .

اورنبورغ :

بعض حاجیلر ع نچی نومیر «شورا» ده رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلرینی ذوالحجه سکزنده مکهدن چیقوب مناغه واردی . . . .» دیه یازلمش سوزنی یا کلس، آنک ایچون بز مکهدن طوغری عرفات غه باردق دیلر. اوشبو طوغروده «شورا» ده برر سوز یازسه کز ایدی. «خیر خواه»

شورا :- یازوکز ایچون تشکر اولنور. حلق ایچون بتون دنیا مز فدا اولسون! خطالر مزه تنبیه و غلطلر مز، تصحیح ایدرک مکتوب کوندره ن خیر خواهلره منتدارمز. فقط رسول اکرم جنابلرینک حج ایتدکارن بزلر «صحیح مسلم» دن ترجمه ایتدک. ایکنچی بر نسخه مز اولمادیغی سببلی صحیح بخاری و کتبخانه مزده اولان باشقه سنن کتابلری ایله مقابله ایلمشیدک، شونک ایچون امینمز که سزنگ بیان ایتدک کز نقطه ده خطای یوقدر. حتی اوشبو حکایت مز فقهده

و محبت حامبسی اولان « ۋه نونیس، نڭ اولیمپ
طاغلیری اوزرنده شعشه نثار اولووبنه بکزیدر.
قاراما بو کیڭ کوك که ! اول هیچ بر
نرسه توگلدیر. اینانکه سودیگم، مینم روحم
بو کولردن دها کیگره ک، مینم قلبم بو یولذرلردن
دها صاف و یاقتیراقدر .

بر یولذر نڭ نورلانونب طور وینی کورمک
حقیقه پک لطیفدر، شفق گوزلدر، گللر
ظریف و سویملیدر. لکن، جهانده سومک
وسولمک قدر لذلی، بونڭ قدر روحپرور
هیچ برشی بوقدر!... حقیقی پارلاق واکڭ
اعلامسعودیت نوری شولدر!... عشق بر نور
در که بر کولدن ایکنچیسنه جریان ایدر .

سولم، اڭ اعلاسی بودر!.. نورلری صور
نوب یوقوغه کیتکان کوك که قاراما، بیمین
ایدرمکه سیڭا محبت ایدهن بو ایکی کوز اچنک
دها زیاده لطافت، دها زیاده بافتی نورلر
کوره چکسن!..

سومک!.. کورمک، حس ایتک،
آڭلامق دیبکدر. سومک قلبلرگه عالی حسلر
طوغدرر. باق سوگیلم، هیجانلی عشق و سرور
مز اچنده خارق العاده بر آهنگ ایشتمی ستمی؟
اطرافیزده طبیعت اوزگاروب طوره، لکن بزنگ
کوللر مز موکلی بر کوی ایله تغنی ایته لر.
کل سودیگم، کل! بربرمزی سولم! اواره
کیلنلر کبی شول یشل اولنلر اوستنده گزه لم!
نیچون کوزلرکنی آیرمیسن کولدن؟ آرتق
آنی دوشونمه!!.. مین کونله شه من!..

* *

سوگیلم آپناق قوللرینی ماڭغاینه قویمیش
اولدیغی حالده، طالغن کوزلری ایله میڭا
باقهرق، جدی و حزین بر طاوش، دلبر

اولان مذهب کتابلرینه ده موافقدر (هدایه ج ۲
بیت ۱۶۱. کتاب الام للشافعی ج ۲ بیت ۱۷۹).
مذکور حاجی مکهدن طوغری عرفاتغه وارمش
ایسه حج عملنده کیچیلگی اولماسه کرك
زیرا بو وقتده «منا» ده حج گه متعلق عمل
یوقدر، فقط رسول اکرم پولنچه یورمامش
اولور .

اربیات

بر کیچ بلن

کوکدهگی یواهن لرغه قاراغان وقتده :

بر کیچ بلن سوگیلم تبسم ایدهرک میڭا دیدیکه:
— نیچون سبن هر وقت بوبله بایی طورغان
قویاشقه، توشه طورغان قاراڭغولقغه، شرق
طرفنده قالقا باشلاغان نورلی یولذر لرغه
پیک موکایوب قاریسن؟ سینڭ کوزلرک نی
أزلی آنده؟ قاراڭغولغی سینی خوشنود ایته
طورغان بو کیڭ کوك ایچنده نی اوقیلر سینڭ
بو موکلی کوزلرک؟ سبن آلارنی میڭا بییر،
آلار میڭا کیرهک، سین مینم روحمه، مینم
کولمهڭ اڭ اچکی نقطه لرینه باق. آه!.. اگر
قلبدن عفت و عصمت پرده سنی بر آچه چق
اولسه مده آنڭ نینداین نورلی یولذر لر بلن
مزین اولدیغنی کورسهڭ!..

وفا کارلق، صداقت و محبت نڭ بر طاقم
مانع لر اوستنده نور صاچوب طوروی، عشق

وخرابلىقغە دوچار بولو ايچونى اوسدك؟
 صولوب سارغايقه رىق طوزان طوفراق آرسندە
 بويلە رسواى بولور ايچونى دنياغە كىلدك؟
 ەر مرهمتسىز قول سىنى باغچەدە، سوگىلى
 ايدەشلرىك آرسندە كوردیدە قزىغوب صابا-
 غكدن قوبتاروب آلدی. يوزكئك نورلرن
 جويدى، يورهكلرىكى تشرەندى. اگر يازنك
 ەر قاطى جىلى كىلوبدە ياكە قارە بولولطر
 آرسندن ظهور ايتكان ەر ياشن اوطى تىوبدە،
 سىنى باغچەدە يشىل يافراق آرسندە ەردنبر-
 گە يوق ايتكان بولسە احتمالكە سىن اوزكنى
 بختلىرەك صاناغان بولور ايدك!

قوياشنك بتون جهانغە طارالغان ضياسى
 ايله كسب لطافت ايتكان ايدك، سن نه قدر
 گوزل ونه قدر دە خوش ايسلى ايدك. آه،
 خائىن! ەر او سىكا قولنى صوزدى، بوتاغكدن
 قوپتاردى، ايسنەدى، اوزينك ەر لحظه لك
 ذوقنە سىنى قربان ايتدى.

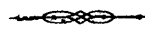
باشقەلدە حالكە مرهمت اينماينچە
 وقزغانماينچە سىنى طابتاب اوتەلر. ەر بالا
 اوزينك اناسى بان بوروگان وقتك سىنى كوروب
 قولينە آلورغە تلاسە اناسى: «طاشلاشول صولغان
 چىچكىنى، كورە سن بيت اول طوزان طرفراق
 آرسنك قالغان، يارىمى صوك سىكا آنى آلورغە!»
 دىەدر. بالادە اول وقت اوزينە لايىق بولماوينى
 آكلى، سىنى ياراتمى، سىندن جىرەنە، سىنى
 شول طوزان طوفراق آرسندە قالدروب اوستكە
 باصوب اوتە.

اى بىچارە چىچك! كىچەگنە سىن پادشاه
 خاتونلرىنك كوكرهكلرىنە مندوب اوطورراق
 درجەدە قدر وعزت صاحىبى ايدك، بوگون
 ەر آنا اوزينك بالاسينە سكا قول تىدرماسكە
 قوشا!..

ومستريح ەر چەرە ايله بويلە يواش يواش سويلى،
 مین كوكدە گى يولدزلىرغە باقدىغم حالدە،
 سوگىلىمىنك بو نغماتنى طىكىلى ايدم!..
 اى آغاچلر بزنك اول اهتزازلى سوزلر
 مرنى نيچون صاقلامادكز؟ اى طاغلر وطاشلر،
 بزنك اول موكللى ومعضومانە آهلر مرنى قايدە
 قويدىكز؟ بوللرنى ايشيدوب طىكلا ب طورو
 چى شاهدلر يالسىكز سزگنە ايدىكز!.. هيهات!
 بويلە مسعود ەر كون دە باشقەلرى كىبى اوچدى
 كىندى!..

آه!.. اى ماضى نك ظلمنى اچندە كسو
 فكە دوچار بولغان بختيارلىق قوياشىنك عزىز
 ضيالرى! يوغالدىكز، منگوك غائب اولدىكز!
 فكر دائىماسزنى دوشونە، دائىماسزنى تصور
 ايتەدر! سوينچلى دىقبەلر اورينە قايقو وحسرت
 كونلرنى كىلگىچ بختيارلىق يادكارلرىنى اونوتىق
 لازمەدر.

اچندەگى اميدلر بتونلاى بوشان-اغاچ
 شيشە نك دكز توبىنە توشوب يوغالووينە
 نيچون مانع بولورغە كرك!..
 اونوتو! اونوتو! بو ەر طولقوندركە
 ەر نرسەنى واتوب، صندروب يوق ايتە،
 بو ەر قارا كغو دكزد، كە حياتنك سوينچ
 يادكارلرى باردە بونك اچينە كومىلوب يوق
 بولا!..

طوزان طوفراق آرسندە
 قالغان ەر چىچك كە خطاب:

اى بىچارە چىچك! طوزان طوفراق آرسندە
 قالغانسن. البته مرهمتسىز وشفقتمىز ەر كشىنك
 ظلمينە گرفتار بولغانسن. بويلە ەر پرىشانلىق

اوقوب قاراغاچ كير و اوزينه بير گانده برسوزده
انداشماينچه چفوب كينه باشلاغان . شاه: قايد
كينه سن، طوقتا، نيچون بر سوزده سويلامدك؟
ديدكده، شاعر: پادشاهم، آرانغه ايشاكلر يائينه
كينه من، ديمشدر! شاهنك بوگا كيفي كيلوب
شاعرگه رحمت و بر چوق بولاكلر بيروب
اوزاتقان .

فقط ، منسلى اول ! طوزان طوفراق
آرسنده سينك كبي نيچه چيچكلر محو و خراب
اوامشدر . سين بر نچيسى دگلسن ! . . .

لطائف

شاه و شاعر .

بر وقت بغداد اورامندن هارون
الرشيد خليفه اوتوب بارا ايكن . اورامده غي
اتلردن بريسي ايداشلر يينه خطابا :
بو كيله طورغان كشينى طانيسز مى ؟
بو ذات ، مملكت نك خليفه سيدر ، تشلاو توگل ،
بوگارغه اورر گده يارامى ، صاق بولوگز ،
ديگچ ، ايكنجى بريسي : البته تشله مه بز ، لکن
آز بولسده اوروب فاليق ، اتلكمز يوغالما
سون ، ديه جواب بيرگان !

ايرانغه حریت و بيروب وفات ايدن مرحوم
مظفر الدين شاه شعر سويلارگه يارانا ، ايكن .
بر كون بر شعر بازغانده اوزنجه پك گوزل
طابقان وشول زمانك مشهور شاعرلر ندىن
برينى سر اى غه اوز حضورينه چاقرتوب ،
يازغان شعرينى شوگا كورساتكان . شاعر طوغرى
سوزلى و فيلسوف طبيعتلى بر آدم اولديغندن
شاهنك كيفن كيتير ايچون مداهنه ايتوب
طوررغه لزوم كورمايچنده طوب طوغرى :
« شهنشاهم ! بويازغان نرسه لرگزنك شعر ديرلك
يرى يوقدر . بونلر بلبل صاير اوى ياننده قارغه
قچقروى كبي بر نرسه لر در » ديه جواب بيرگان .
اوز شعرينك پك ماقتالووينى كوتوب طورغان
شاهنك بو جوابقه كيفى كيدوب : « آلگز شول
تربيه سزنى ، يابگز بر آرانغه ايشاكلر يائينه ! »
ديمشدر . شاعرنى در حال شاه يانندن چغاروب
بر آرانغه ايشاكلر يائينه يابمشلر ، آنك اوچ
كون قالمش . دور دنجى كون مظفر الدين شاه
دخيك بر شعر يازمش و بو شعرينى تقدير
ايتدرمك ايچون طاغن شول شاعرنى اوز يائينه
كرترگه امر ايتمشدر . شاعر شاهنك شعرن

فرانسه ده بر آدمنى ايكى خانون آلدېغى
ايچون حبس ايتنه باشلاغاچ : اگر مقصود گز
بگا بر جزا بيرمك بولسه بنى اوز اويمه
ييار يگزده شول ايكى خانونم نك اورته سنده
طونگز ، چونكه دنيا ده شوندىن آرتق اور
جزا بولور ديب بلمى من ، ديمشدر !

بر آدم ، اوزى فاشنده حيات ومياتنك
مسارى اولديغندن بحث ايدردى . اويله ايسه
نيچون اولمى سن ؟ ديه سورلدقده : مينم قاشمه ده
حيات ايله ميات بارى بر ، شونك ايچون
اولمى من ديمشدر !

حریت اعتدالسىز پورى آلاماز و حسن
احقلاقسىز ياشى آلاماز .

حریت بيشكده وقتنده آنك تربيہ چىسى
اعتدال بولورغه تيوش .

اوز قدرىنى بيلمگان آدمك هيچ كيم
قاشنده قدرى اولماز .

مقاللار

دنياده اك لذتلى نرسه باشقه برسنى
قزغانوب توكان كوز ياشى در .

ناموس جاندىن عزيزدر . چونكه انسان
وطن و انسانيت ايچون جاننى فدا ايدەر ، لکن
ناموس هيچ بر شيگه فدا اولنماز .

كوب آشاو ايله طنچ يوقو ايكيسى برگه
جيولماز .

كوب آشاودن اولوچيلر ، آچلقدىن اولوچيلردن
كوبره كدر .

بيوك فكرلر بيوك روحلرده حاصل اولور ،

سلامت عقل ، سلامت تنده اولور .

بر فكر ، نه قدر قارشولق كورسه شول
قدر ترقى و مقاومت ايدەر .

انسان قالبىن دگل ، روحدىن عبارت
اولديغى كىبى ، مات دخى افراددىن دگل ،
بلكه افكار عهوميهدن عبارتدر . افكار عهوميهسى
بولماغان خلق ، ملت اطلاقه شايدان اولماز .

سؤجه

●● عراقده «كربلا» شهرينه حضرت حسين
قبرينه زيارت ايتمك قصديله ايران ، هند ، افغا
نستان ، آسيباى وسطى و قفقاسيه دن هر ييل
دورتيوز بيك (۳۰۰،۰۰۰) آدم وارمقدهدر .
●● آفريقاى وسطى ده ۹۵،۰۰۰ مجوس و ۱۵،۰۰۰
مسلمان اولنور . مسلمانلر سنى و شافعى
مذهبنده بولسه لرده عموما جاهلر و قرآن شريف
تعليماتندن غافلدر .

●● مصرده اولان «جامع الازهر» مدرسهسى
بناسيندك تمام اولديغينه اوتوز بيش ييلدىن
بر بيك ييل تمام اولدر . مسلمانلر ايسه اوشبو
نك بيك ييللىق بايرامنى ايتسه لر كرك .

●● الك اوزون وقت دوام ايدىن دعوى گرم
نياده «فرمار» شهرينك دوامسى ايله «نگرا
منچيلر» آراسنده ظاهر اولمش دعوى اولوب ،

مرجان، آماتیس و باشقه قیمتلی طاشلر ایله زینتلانمشدر.

تمام ۴۷۸ ییل دوام ایلمش و صوگرده محکمه حکمی ایله دگل بلکه مصالحه طریق ایله حل ایلمشدر.

قویاش یاقیتلیغی ایله فائده لیمک

◆◆ دنیاده اولان نرسه لر ننگ هر بری قویاش ننگ نورندن و اسسیلگندن فائده آلوب طور مقده لر در . جهان یوزنده نه قدر اشیا اولنور ایسه جمل سینک جان آلاچق برلری قویاشدر. حتی دریا توینده اوسه مکه اولان اولنلر و حیوانلر قویاش نوری اوندیکی سببلی آکا محبتلر نندن و آندن فائده لندیکلر نندن اوست که اوز انور و چیقار لر . یرده اولان آغاچلر ، یافراق و چچکلر قویاش جهتنه قارار لر و قویاش کوچد کچه آنک آردندن یوزلرینی آکا یونلدر و ب طور لر .

بر وقتلر قویاش ننگ نوری و اسسیلگی ایله الکتیریق قوتلری بر برینه باشقه باشقه شیلر ایدیکی ظن اولنور ایدی . صوگرده دن بعض متفننلر ، بونلر آراسنده مناسبت وارلغنی بلکه بونلر جملسی بر اصلدن وجوده کلچکن دعوا ایدرگه باشلامشدر . بونلر ایسه اسسیلگدن الکتیریق وجوده کنور مک ممکن اوله چغنی سویلر لر .

بو تقدیر چه قویاش ننگ اسسیلگنی الکتیر کوچی قیلندن بر یرگه جیارغه ممکن اوله چغنی و بونک ایله بغار (بوغ) خدمتلرینی ایتمر مک ممکن اوله چغنی ظن ایملنور . اگرده اوشبو فرض میدانه کلور اولسه بوغ ماشینلر نندن استغنا حاصل اولوب ، آنلر ننگ خدمتلرینی قویاش فزولغندن ایتمر مک ممکن اوله چقدر . بو تقدیر چه بو کونده اولان الکتیریق خدمتلرینک جمل سی قویاش اسسیلگی ایله باشقار لاچقدر . شهر

◆◆ دشت قیچاق حکومتینگ کهوش آنچه لری «تنکه» و باقر واق آنچه لری «پول» اسمنده بولنور ایدی . روسلر ننگ «دینگه» لری دشت قیچاقده اولان ترکی حکومتنگ «تنکه» سندن آلنمشدر . «قار امزین»

◆◆ تاشکند موزه خانه سینه ، خوفندی خدایار خان اوغلی سید محمد امین بک طرفندن فارسی تانده پک ایسکی بر کتاب (بوندن ۴۰۰ یل قدر الک یازلمش «روضه الصفا» اسملی تاریخ عومی ننگ ۶ نچی جلدینی) هدیه ایتمشدر (۱). بو جلدده آقساق نیمردن آنک حفیدی سلطان حسین ننگ پادشا هلغینه قدر بولغان مدت توصیف قیلنمشدر؛ بو کتاب سلطان حسین ننگ وزیر ی اولان امیر علی شیر ننگ امری ایله شول زماننگ اک بیوک خطاطلر نندن اولان میر علی طرفندن یفاک کلغدگه یازلمش؛ کوب زمان اوتو ایله کلغلری صارغایغان و قورت آشاغان بولسه ده ، فاراسی یازیسی سلامت قالمشدر . باشلری تورلی بو یاو و آلتون ایله زینتلانمش ، جلدی ده پک مکمل صافیانلیدر . خدایار خاننگ خانونی ده شول موزه گه پک زینتلی کهوش لگان آلتونلانغان بارغاق (باش کیومی) هدیه ایتمشدر . بو بارغاق فیروزه ،

(۱) او ایله ایسه بو کتاب مصنف و فاتندن صوگ

آنچق ۲۵ ییل قدر گنه صوگ یازلمش اولدر . زیرا مصنف کندیسی ۹۰۳ ده وفاتدر . همده وزیر میر علی شیر قوشوینه کوره تالیف ایتمشدر . طبیعی ، مذکور اثر مؤلفی نسخه سندن کوچرلمشدر .

شهرتی ایسه «کلیه فیروان» دیه اولمشدر. آوروپا شاکردلری اوشبو کلیه گه گروه گروه اوله رق کلوب مسلمانلر و عربلر ایله بیر لکده عالی علملر تحصیل ایلرلر ایدی. اوشبو کلیه بو کونکده سلامتدر. فقط نظام و ترتیبلری بوزولوب، عادتلی اسکلی مدرسه لرنگ بری اولوب قالمشدر.

«شورا» حقنده تقریظلر

«شورا» ننگ برنچی نومیرنی او قودقلری صوکندن بو کون گه قدر معتبر ذاتلر طرفندن نثر و منظوم اوله رق بر چوق تقریظلر آلدی. بونلرنگ بو عمللری ایسه ناشر و محرر لرنی تشویق و تعریض ایتمک، غیرت لرینه قوت و یرمک بوللو بر خیر خواهلق اولسه کرک. بناء علیه بز لر بو محترم ذاتلره صمیمی صورتده تشکر ایتمکمز. فقط مجموعه ده اورن مساعد اولما دیغی سببندن مذکور اثرلرنی درج ایندرگه ممکن اولمادی، اوشبو جهتدن بز لرنی عفو بیورسونلر.

عمللرینی تحسین ایلوب، بزله قوت و حیات و یرمش محترم رفیقلمز (جریبلر) گه خصوصی صورتده تشکر ایتمکمز. جناب الله هر برمز گه کندی مسلکلمز اوزره دوام ایلر گه یاردم و یرسون!

ИИВ. № 563

ناشرلری: محمد شاکر و محمد ذاکر رامییفلر.
محرری: رضا الدین بن فخرالدین.

لر قویاش قزولفی ایله باقتورتولور، پاراخود و تیمربوللر، زاوود و فابریک ماشینه لری قویاش قزولفی ایله ایشلنلور.

فرنگلرده دارالفنونلر و شاکردلر

گرمانیاده	۲۱	دارالفنون	۳۹۰۷۹	شاگرد
فرانسیهده	۱۶	،،	۳۱۴۹۴	،،
آوستریا و مجارستانده	۱۱	،،	۲۹۵۰۹	،،
انگلترهده	۱۵	،،	۲۴۷۱۶	،،
ایتالیاده	۲۱	،،	۲۴۲۸۱	،،
روسیه (آوروپاده)	۹	،،	۲۳۲۵۰	،،
اسپانیاده	۹	،،	۱۲۳۰۱	،،
اسویچرهده	۷	،،	۰۶۴۸۵	،،
بلچیقاده	۴	،،	۶۰۷۹	،،
اسوچده	۳	،،	۵۲۶۲	،،
رومانیاده	۲	،،	۴۹۴۹	،،
فلنمکه	۵	،،	۴۰۲۰	،،
یونانستانده	۱	،،	۲۵۹۸	،،
پورتگیزیده	۱	،،	۱۷۰۰	،،
نوروچده	۱	،،	۱۶۰۰	،،
دانیمارقهده	۱	،،	۱۴۵۰	،،
صربیهده	۱	،،	۰۶۱۸	،،

اڭ مقدمگی «کلیه»

دنیاده اڭ مقدم تاسیس ایدلمش کلیه (بیوک مدرسه) آفریقاده مغرب میلکتی تختکاهی اولان «فاس» شهرتده اولمشدر. آوروپاده کلیه، سوزینگ حتی معناسی ده آڭلاشلما دیغی بر وقتده میلادی ایله ۹۰۰ نهی یوزده (بو کوندن بر بیگ ییل مقدم) مسلمانلر طرفندن فاس شهرتده اوشبو کلیه تاسیس ایدلمشیدی. بونگ

« وقت »

اورنبورغده هفته ده اوچ مرتبه چغا
طورغان ملی، ادبی سیاسی غزته در .
بیملق حقی : ۴ صوم آلتی آیلق ۲ صوم،
اوچ آیلق ۱ صوم ۲۰ تین .

آدرس :
Оренбургъ ред. «ВАКТЪ».

ترجمان

باغچه سراين هفته ده ايکي دفعه چغاتورغان
ملی، ادبی، سیاسی غزته در .

بیملق حقی ۴ صوم، و یاروم بیملق ۲ صوم .

آدرس :
Г. Бахчисарай, Таврич.
губ. въ редакцію газеты
«Переводчикъ»

« تربیه »

یثی ژورنال . قزانده اون بش کونده برچغا
طورغان تعلیم و تربیه دن باحث مجله اسلامیه در .
بهاسی : بیملغی شاکردلر ایچون ۳ صوم ،
آلتی آیلق ۱ صوم ۵۰ تین . باشقه لر ایچون
۳ صوم ۶۰ تین آلتی آیلغی ۱ صوم ۸۰ تین .

آدرس :
Казань. редакция. журнала
«ТЯРВІЯ» . номера Болгарь.

« ایدل »

آستراخانده نشر اولنور ادبی،
اقتصادی، سیاسی و ملی غزته در .
بهاسی : بیملغی ۴ صوم، آلتی آیلغی
۲ صوم . اوچ آیلغی ۱ صوم ۲۰ ،
بر آیلغی ۵۰ تین .

آدرس :
Астрахань.
Редакция газ. „ ИДЛЬ “

« ملا نصرالدین »

تفلیس شهرنه چغا طورغان گوزل
رسمی، کولکولی ژورنالدر .

حقی بر بیملق ۵ صوم؛ ۶ آیلق ۳ صوم؛
۳ آیلق ۱ صوم ۶۰ تین .

آدرس :
Г. Тифлисъ
ред. « Молла-насет-динъ »

یاکی توره ش .

اورالسقبه هفته ده بر کره چیغه

« НОВАЯ ЖИЗНЬ »

политическо Экономическая и
общественная еженедѣльная
газета.

بهاسی : بر یلغه ۳ صوم یارطی یلغه
۲ صوم ،

آدرس :
Адресъ :
Уральскъ, редакция газеты
«Новая Жизнь».

اوشبو نومر «شورا» نك مندرجه سى:

-
- توقتامش خان.
روسىه مسلمانلرنده مكتب، معارف وادبيات.
الازهر (مصرده)
روس ادبياتى.
عجايب مخلوقات.
ترکستان ولايتى.
اوقويولينه كوبمو طوتالو?
بيشك قريپينده
تلفيق الاخبار.
كشفيات و اختراعات.
مراسله و محابره. (ناسم شهرندن و جوابى)
شعر: رسم، حيات.
ادبيات.
لطائف.
مقاللر.
متنوعه.
شورا حقنده تقريرضلر.
-

اورنبورغ

«كريموف» حسينوف و شركاسى» نك پاراواى باصمه خانه سى.

۱۹۰۸